

СТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
імені С.З. ГЖИЦЬКОГО

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування
Кафедра менеджменту і бізнес-адміністрування

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

КІХ Вікторія Петрівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УДК: 005:52.005.334

Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства

Спеціальність 073 «Менеджмент»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Кіх В.П.

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи: _____
(підпис)

МИНІВ Роман Михайлович
кандидат економічних наук, доцент

**Львівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького**

Факультет менеджменту, бізнесу та публічного адміністрування
Кафедра менеджменту і бізнес-адміністрування
Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр
Напрямок підготовки 073 «Менеджмент»
(шифр і назва)

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Доцент _____ Батюк Б.Б.
“ _____ ” _____ 2024 р

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТКИ**

Кіх Вікторії Петрівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема проекту (роботи): «Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства»

керівник проекту (роботи) Минів Роман Михайлович, к.е.н., доцент,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ _____ ” _____ 2025 року № _____

2. Термін подання студентом проекту (роботи) грудень 2025 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) навчальна, наукова та довідкова література, наукові періодичні видання, фінансова звітність

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТА**

1.1 Визначення, сутність та види фінансових ризиків на підприємстві

1.2 Шляхи зниження фінансових ризиків на підприємстві

1.3 Методика оцінки фінансових ризиків підприємства

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ТОВ «*»**

2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства

2.2 Оцінка фінансових ризиків ТОВ «***»

2.3 Аналіз системи управління фінансовими ризиками товариства

РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ «***»

3.1 Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства

3.2 Шляхи зниження фінансових ризиків на ТОВ «***»

3.3. Механізм нейтралізації фінансових ризиків підприємства

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ вересня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми роботи	23.09.24	
2	Розробка змісту роботи	24.09-15.10.24	
3	Обґрунтування актуальності теми кваліфікаційної роботи	16.10-22.10.24	
4	Бібліографічний огляд	23.10-23.12.24	
5	Вступ	10.01-18.01.25	
6	Розділ 1	20.01-12.03.25	
7	Розділ 2	13.03-27.05.25	
8	Розділ 3	02.06-20.08.25	
9	Висновки та пропозиції	25.08-03.09.25	
10	Оформлення роботи	15.09-15.10.25	
11	Оформлення візуального супроводу роботи	20.10-30.10.25	
12	Представлення до захисту кваліфікаційної роботи	17.11.25	

Студентка

(підпис)

Кіх В.П.

(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис)

Минів Р..М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Кіх В.П. Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 073 «Менеджмент». Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького – Міністерства освіти і науки України, 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичні аспекти управління фінансовими ризиками підприємства. Проаналізовано сучасний стан управління фінансовими ризиками ТОВ «***». Запропоновано шляхи удосконалення ефективного управління фінансовими ризиками ТОВ «***».

Ключові слова: управління, аналіз, витрати, фінансові ризики, ліквідність, платоспроможність, баланс.

SUMMARY

Kikh V.P. Improving the enterprise financial risk management system. – Manuscript.

Qualification work for the degree of "Master" in the specialty 073 "Management". Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv - Ministry of Education and Science of Ukraine, 2025.

The qualification work explores the theoretical aspects of financial risk management of the enterprise. The current state of financial risk management of LLC "****" is analyzed. Ways of improving effective financial risk management of LLC "****" are proposed.

Keywords: management, analysis, costs, financial risks, liquidity, solvency, balance sheet.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТА.....	9
1.4Визначення, сутність та види фінансових ризиків на підприємстві.....	9
1.5Шляхи зниження фінансових ризиків на підприємстві.....	18
1.6Методика оцінки фінансових ризиків підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ТОВ «***».....	27
2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства.....	27
2.2 Оцінка фінансових ризиків ТОВ «***».....	35
2.3 Аналіз системи управління фінансовими ризиками товариства.....	46
РОЗДІЛ 3. ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ «***».....	51
3.1 Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства.....	51
3.2 Шляхи зниження фінансових ризиків на ТОВ «***».....	59
3.3. Механізм нейтралізації фінансових ризиків підприємства.....	64
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зростання складності економічних процесів і глобалізація економічних відносин призводять до того, що створення не тільки довгострокових, а й короткострокових планів і прогнозів без урахування факторів ризику і невизначеності втрачає своє практичне значення. Українська економічна система характеризується високим рівнем ризику, який пов'язаний як із системною економічною кризою, так і з нестабільністю законодавства у сфері цивільного та податкового права. При цьому системи ризик-менеджменту в підприємствах почали використовувати порівняно недавно, що пов'язано з тим, що ризик-менеджмент є досить складним процесом, який потребує висококваліфікованого персоналу, комп'ютерної техніки та значної інформаційної бази. Крім того, з доходів повинні покриватися витрати організації управління ризиками, тобто. Організуючи систему управління ризиками, підприємство повинна збільшувати прибуток, а не зменшувати його. Актуальність обраної теми дослідження визначається тим, що наявність невизначеності та ризику є невід'ємною частиною бізнесу та виступає фактором руху економічної системи. Сучасна ринкова економіка функціонує таким чином, що умови господарської діяльності, кон'юнктура ринку та поведінка суб'єктів ринку постійно змінюються. Нестабільність економіки зумовлює зростання невизначеності економічної системи і, відповідно, ризику як індикатора невизначеності.

Аналіз останніх досліджень. Питання управління фінансовими ризиками підприємства є предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених таких, як Гончарук І. В., Пожар Є. П., Гречко А. В., Гербеда М. В., Куліш Г. П., Родніченко І. В., Орлик О. В., Добринь С. В., Бездітко О. Є., Белоу-сова С. В., Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А., Костецький В. В. та інші. Попри значну кількість досліджень у сфері управління фінансовими ризиками підприємства, низка важливих питань в контексті економічної нестабільності залишається недостатньо розкритою.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є

дослідження напрямків удосконалення управління фінансовими ризиками на підприємстві.

В рамках цієї мети поставлені такі завдання:

- розкрити поняття, сутність та види фінансових ризиків підприємства;
- розглянути шляхи зниження фінансових ризиків підприємства;
- провести оцінку системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***»;
- оцінити фінансові ризики ТОВ «***»;
- визначити напрямки вдосконалення системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***»;
- розробити шляхи зниження фінансових ризиків в ТОВ «***».

Об’єкт і предмет дослідження. *Об’єктом дослідження є процес управління фінансовими ризиками ТОВ «***». Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних положень щодо удосконалення управління фінансовими ризиками організації.*

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження виступили наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з теорії та практики управління фінансовими ризиками підприємства. Кваліфікаційна робота базується на таких методах наукового дослідження: *монографічний* (для характеристики досліджуваного підприємства); *індукції і дедукції* (під час формування загальних висновків щодо проведеного дослідження); *аналізу і синтезу* (для оцінювання фінансово-економічного стану підприємства, а також для характеристики системи управління фінансовими ризиками підприємства); *графічної візуалізації* (для наочного зображення отриманих результатів дослідження).

*Інформаційною базою дослідження стали нормативні акти України з питань здійснення підприємствами господарської діяльності; підручники, публікації в періодичних виданнях і мережі Інтернет з питань управління фінансовими ризиками підприємства; первинна документація, що характеризує діяльність ТОВ «***» за період 2022–2024 рр.*

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в тому, що висновки, пропозиції та економічно обґрунтовані рекомендації, які містяться в ньому, дозволяють покращити фінансове становище досліджуваного підприємства та підприємств відповідної галузі, а також використовуватися в освітньому процесі ЗВО, зокрема під час вивчення дисциплін «Фінансовий менеджмент», «Фінанси підприємств» та ін.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Кіх В., Минів Р. Мінімізація бізнес – ризиків аграрних підприємств. *Інноваційний потенціал сучасної освіти та науки: зб. матеріалів II Міжнародної наук.-практ.інтернет-конф.*, (11 квітня 2025 року. Кам'янець-Подільський). Кам'янець-Подільський Заклад вищої освіти «Подільський державний університет», 2025. С.217-220. URL:<http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/14110/1/ЗБІРНИК%20матеріалів%20II%20міжнародної%20конференції%20%281%29.pdf>

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота викладена на 80 сторінках комп'ютерного тексту. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (30 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТА

1.1 Визначення, сутність та види фінансових ризиків на підприємстві

Ринкова економіка включає ризик господарської діяльності підприємства. Нестабільне економічне середовище, в якому працюють підприємства, вимагає систематичного аналізу їхнього фінансового стану. При цьому основним предметом дослідження повинні стати фінансові ризики підприємства та можливі шляхи зниження їх впливу.

Наслідки фінансових ризиків впливають на економічні результати діяльності підприємства, що може призвести не тільки до певних фінансових втрат, а й до банкрутства підприємства. Тому одним із завдань фінансового менеджера є чітке визначення тих фінансових ризиків, які впливають на діяльність окремої підприємства. Для фінансового менеджера важливо пом'якшити ці ризики або вжити заходів, які б мінімізували вплив цих ризиків на діяльність підприємства.

Розберемо сутність фінансового ризику:

- економічний характер. Фінансовий ризик проявляється у сфері господарської діяльності підприємства. Фінансовий ризик пов'язаний з формуванням ресурсів, капіталу, доходів і фінансових результатів підприємства і характеризується можливими фінансовими втратами в господарській діяльності. Фінансовий ризик визначається як економічна категорія, що займає певне місце в системі економічних категорій;
- ймовірність ризику. Ймовірність категорії фінансового ризику виражається в тому, що ризикова подія може відбутися або не відбутися. Його ймовірність визначається впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, але ймовірність фінансового ризику є його константою;

- невизначеність результату. Ця характеристика фінансового ризику є наслідком непередбачуваності фінансових результатів економічного суб'єкта та норми прибутку від фінансових операцій. Очікуваний рівень успішності фінансових операцій коливається в досить широкому діапазоні залежно від типу та рівня ризику. Таким чином, фінансовий ризик може супроводжуватися великими фінансовими втратами для підприємства та створенням додаткового доходу;

- об'єктивність прояву. Фінансовий ризик є невід'ємною частиною всіх господарських операцій і характерний для всіх сфер бізнесу. Об'єктивний характер прояву фінансового ризику залишається незмінним;

- суб'єктивна оцінка. Незважаючи на те, що прояви фінансового ризику мають об'єктивний характер, основний показник фінансового ризику - ступінь ризику - є суб'єктивним. Як уже зазначалося, аналіз ризику базується на таких важливих характеристиках, як ймовірність і розмір збитку. Суб'єктивність аналізу ризиків є результатом різного рівня достовірності управлінської інформації, досвіду роботи та кваліфікації фінансових менеджерів та інших факторів;

- варіативність рівня. Ризик не є постійною величиною, рівень фінансового ризику є змінним. По-перше, вона змінюється з часом. Крім того, показник рівня фінансового ризику суттєво змінюється під впливом багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів, які впливають на ризик [11].

Боровик М.В. визначає фінансові ризики як спекулятивні ризики. Зауважимо, що ознакою фінансового ризику є ймовірність збитку внаслідок будь-яких фінансових, кредитних і біржових операцій, операцій з цінними паперами, тобто ризик, що випливає з характеру цих операцій [5].

Кравченко М.О. визначає фінансовий ризик як ризик, який виникає у відносинах підприємства з банками та іншими фінансовими установами. Фінансовий ризик діяльності підприємства зазвичай вимірюється співвідношенням між позиковими коштами та власним капіталом: чим вищий цей коефіцієнт, тим більша залежність підприємства від кредиторів, тим

серйозніший фінансовий ризик [13].

Пазинич В.І. дав таке визначення фінансового ризику: «Для компаній, основна діяльність яких не пов'язана з фінансовим ринком, фінансовий ризик є різновидом підприємницького ризику і означає ризик фінансових втрат у цілому. Залежно від типу об'єкта їх фінансовий ризик поділяється на ризик активів і ризик зобов'язань. Майновий ризик - це ризик втрати будь-якої частини майна (в цьому випадку весь збиток перераховується фінансово). Ризик відповідальності – це ризик фінансових втрат, якщо дії певної підприємства або її окремих працівників завдадуть шкоди юридичній чи фізичній особі» [18].

На думку Кущик А.П. , фінансові ризики – це ризики втрати або збільшення доходів, які виникають внаслідок впливу як макроекономічних (екзогенних), так і внутрішніх (ендогенних) факторів і умов. Фінансові ризики виникають у зв'язку з рухом грошових потоків [15].

Бланк І.А. дає таке визначення фінансового ризику: «під фінансовим ризиком підприємства розуміється ймовірність виникнення несприятливих фінансових наслідків у вигляді втрати доходу чи капіталу ситуації невизначеності умов його фінансової діяльності» [4].

Кулаковська Т.А. зазначає, що фінансовий ризик включає як потенційний ризик неплатоспроможності, так і можливість зміни доходності простих акцій акціонерів [14].

Шира Т.Б. та Лукашук В.А. визначають фінансовий ризик як ризик інвестування в цінні папери та валюту. Відзначається також спекулятивний характер фінансових ризиків, тобто можливість отримання незапланованих доходів [27].

Аналіз визначень фінансових ризиків дозволяє констатувати, що серед дослідників немає єдиної думки щодо визначення фінансового ризику. Також слід зазначити, що запропоновані визначення стосуються ризиків банківської діяльності, а також інвестування активів у цінні папери.

Важливу роль у зниженні фінансових ризиків підприємства відіграє класифікація фінансових ризиків, наведених в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Дефініція поняття «фінансовий ризик»

Автор	Визначення «Фінансовий ризик – це ...»
Т.Д. Косова [12]	«частина комерційних угод, пов'язана з імовірністю ризиків, фінансових утрат унаслідок операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах».
І.А. Бланк [4]	«результат вибору його власниками альтернативного фінансового рішення, спрямованого на отримання бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов невизначеності умов».
Р.В. Євтушенко, Є.В. Березюк [10]	«ймовірність виникнення непередбачених фінансових втрат у ситуації невизначеності умов фінансової діяльності».
І. Томашук [25]	«вид ризику, який виникає у фінансовій діяльності суб'єктів, коли результат або заходи його досягнення відрізняються від установлених цілей та норм, а отримані відхилення мають вартісний характер».
Ю.Ю. Верланов [6]	«ризик, викликаний невизначеністю природних, людських та економічних факторів, які за несприятливих умов можуть призвести до збитків у фінансово-господарській діяльності».
С.І. Воробйова [7]	«ризик, який впливає з фінансових угод або фінансової діяльності, коли товарами виступають: валюта, цінні папери, грошові кошти».
В.І. Аранчій [1]	«економічна категорія, що відображає існуючу невизначеність і конфліктність, які виникають у процесах створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності».

Джерело: побудовано за даними: [1, 4, 6, 7, 10, 12, 25]

У цій групі особливо цікаві роботи І. А. Бланка. Запропонована цим дослідником класифікація фінансових ризиків включає десять класифікаційних ознак. До групи фінансових ризиків належать наступні ризики: ризик неплатоспроможності, ризик зниження фінансової стійкості, інвестиційний ризик, інфляційний ризик, ризик дефляції, процентний ризик, депозитний ризик, валютний ризик, кредитний ризик, податковий ризик, ризик злочинності [4].

На відміну від багатьох дослідників, І. А. Бланк не обмежується переліком основних видів фінансових ризиків. Класифікація фінансових ризиків цього дослідника складається з дев'яти характеристик. Крім основних видів фінансових ризиків І. А. Бланк пропонує наступні критерії класифікації (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Особливості класифікації фінансових ризиків

Ознаки класифікації фінансових ризиків	Види фінансових ризиків
По об'єкту, що характеризується	Ризик окремої фінансової операції. Ризик різних видів фінансової діяльності. Ризик фінансової діяльності підприємства загалом
За сукупністю досліджуваних інструментів	Індивідуальний фінансовий ризик (притаманний окремим фінансовим інструментам). Портфельний фінансовий ризик (притаманний кільком фінансовим інструментам, що виконують однотипні функції)
За комплексністю дослідження	Простий фінансовий ризик, який не розчленовується на окремі підвиди. Складний фінансовий ризик, що складається з підвидів.
За джерелами виникнення	Зовнішній, тобто фінансовий, не залежить від діяльності підприємства. Внутрішній фінансовий ризик, залежить від діяльності підприємства.
За рівнем фінансових наслідків	Ризик, що тягне лише економічні втрати Ризик упущеної вигоди. Ризик, що тягне за собою отримання додаткового прибутку
За характером прояву у часі	Тимчасовий фінансовий ризик. Постійний фінансовий ризик
За рівнем фінансових втрат	Допустимий фінансовий ризик. Критичний фінансовий ризик. Катастрофічний фінансовий ризик.
По можливості передбачення	Прогнозований фінансовий ризик . Непрогнозований фінансовий ризик.
По можливості страхування	Страхований фінансовий ризик. Не страхований фінансовий ризик.

Джерело: побудовано за даними [5]

Аранчій В.І. зазначає, що класифікація фінансових ризиків включає наступні види ризиків:

- кредитний ризик;
- валютний ризик;
- ризик інфляції;
- інвестиційний ризик [1].

Євтушенко В.Г. визначає наступний склад фінансових ризиків:

- валютний ризик;
- інвестиційний ризик;
- ризик законодавчих змін [10].

Верланов Ю.Ю. визначає склад фінансових ризиків з точки зору

комерційного банку:

- кредитний ризик;
- депозитний ризик;
- процентний ризик;
- валютний ризик [6].

Косова Т.Д. визначає наступний склад фінансових ризиків:

- кредитний ризик;
- процентний ризик;
- валютний ризик;
- ризик упущеної вигоди [12].

Основні види фінансових ризиків підприємства відображено на рис. 1.1.

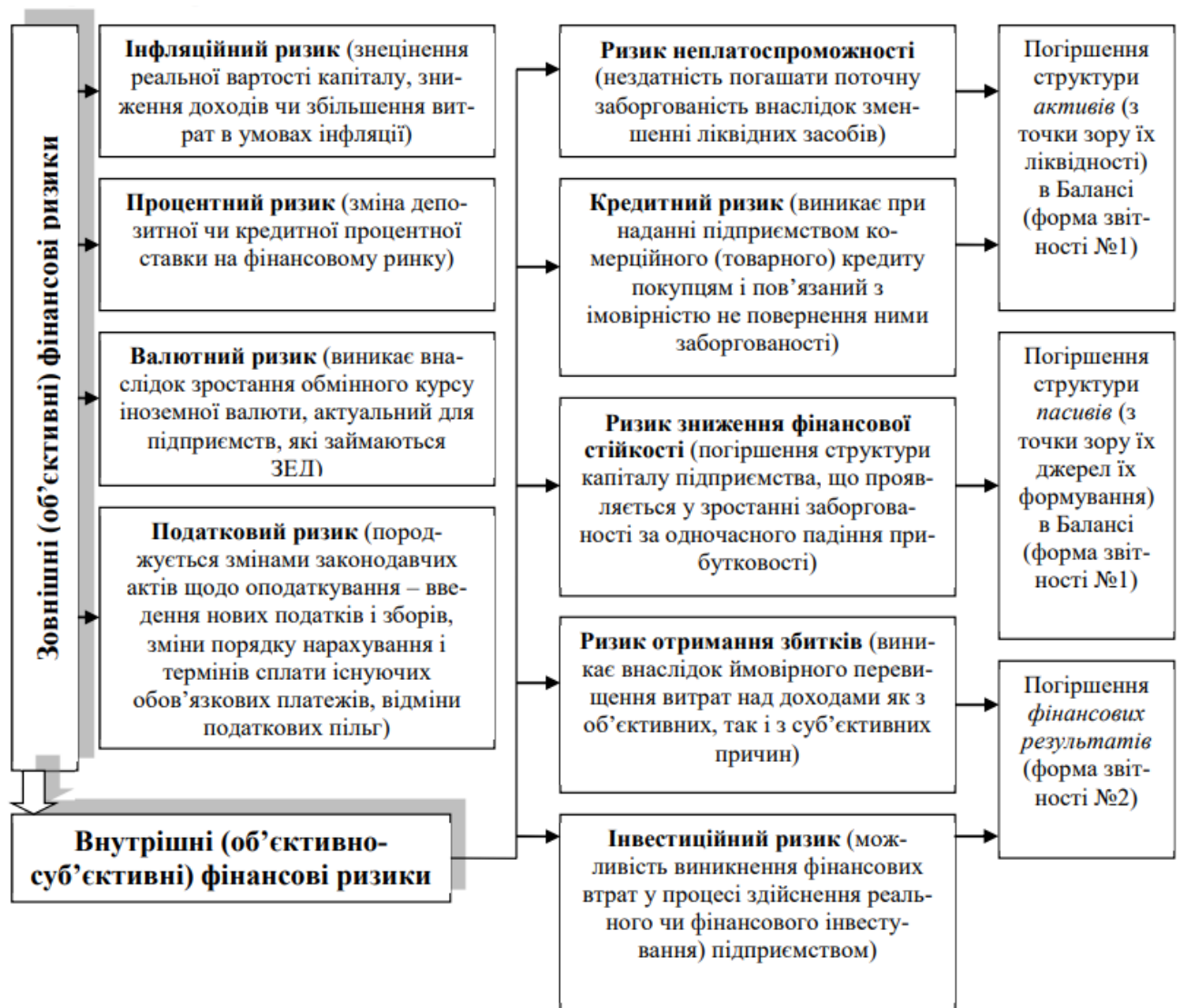

Рис. 1.1. Основні види фінансових ризиків, підприємства

Джерело: адаптовано [19]

Найбільш повною, на нашу думку, є класифікація І. А. Бланка, оскільки вона не обмежується переліком фінансових ризиків, а включає ще дев'ять класифікаційних ознак. Також за першим критерієм класифікації дослідники мають найбільші фінансові ризики порівняно з роботами інших авторів. В авторській класифікації фінансових ризиків виділяють такі ризики, як ризик неплатоспроможності, ризик зниження фінансової стійкості та ризик злочинності.

Отже, фінансовий ризик – це ймовірність несприятливих фінансових наслідків у вигляді втрати доходу або капіталу в ситуації, коли умови здійснення фінансової діяльності є невизначеними. Важливу роль у зниженні фінансових ризиків промислової підприємства відіграє класифікація фінансових ризиків.

1.2 Шляхи зниження фінансових ризиків на підприємстві

Метою управління фінансовим ризиком є мінімізація втрат, пов'язаних з цим ризиком. Збиток можна оцінити фінансово та визначити заходи щодо його запобігання. Фінансовий директор повинен збалансувати ці дві оцінки та спланувати, як найкраще закрити угоду з точки зору зменшення ризиків.

На рівень і ступінь ризику фактично може вплинути фінансовий механізм, реалізований через стратегію та методи управління фінансами. Таким унікальним механізмом управління ризиками є управління ризиками. Управління ризиками базується на організації роботи з виявлення та зниження рівня ризику.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел показує, що початковим етапом розвитку ризик-менеджменту є створення даного алгоритму. Ця проблема відображена у вітчизняних і зарубіжних джерелах.

Скопенко Н.С. запропонував наступний алгоритм управління ризиками:

- 1) визначення мети;

- 2) визначення ризику;
- 3) оцінка ризику;
- 4) вибір методу управління ризиками;
- 5) здійснення управління;
- 6) підсумок результатів [24].

Чумаченко О. та Нескородько О. пропонують наступний алгоритм управління фінансовими ризиками:

- 1) визначення ризиків (опис їх природи та специфіки);
- 2) оцінка ризику (кількісне вираження не тільки ймовірності збитку, а й розміру можливого збитку);
- 3) розроблення та вибір заходів щодо подолання ризиків;
- 4) аналіз і контроль наслідків реалізованих заходів щодо подолання ризиків [28].

Якщо проаналізувати запропонований авторами алгоритм управління ризиками, то можна побачити схожість між ними. На нашу думку, основними фазами управління ризиками (в тому числі фінансовими) є: ідентифікація ризиків, оцінка ризиків та реалізація заходів щодо зменшення впливу ризиків.

Одним із основних завдань зниження фінансових ризиків є проведення аналізу ризиків. Аналіз фінансових ризиків сприяє вибору того чи іншого методу зниження фінансових ризиків.

У певній вітчизняній та зарубіжній літературі відображена проблема аналізу фінансового ризику. Безумовно, своєчасне виявлення ризиків є одним із головних завдань ефективної роботи підприємства. Фінансист повинен правильно оцінити вплив ризиків на економічний результат діяльності підприємства в кількісному сенсі.

У практиці управління фінансовими ризиками відомо кілька видів кількісних оцінок фінансових ризиків, які ставлять керівника перед вибором: який вид оцінки найбільш ефективний для зниження фінансових ризиків.

Найпоширенішими методами кількісного аналізу фінансових ризиків є:

- статистичний;

- аналіз витрат і вигод;
- метод експертних оцінок;
- використання аналогів [21].

Сутність статистичного методу полягає у вивченні статистики збитків і прибутків у певному або подібному виробництві, визначенні розміру та частоти отримання певного економічного доходу та підготовці найбільш імовірного прогнозу на майбутнє.

Прогноз складається за методом варіації, дисперсії та стандартного відхилення.

Відомо, що варіації — це зміни (коливання) кількісної оцінки властивостей при переході від одного випадку (варіації) до іншого. Наприклад, зміну економічної віддачі можна визначити шляхом додавання добутку фактичних значень економічної віддачі (EP_i) до відповідних ймовірностей (P_i):

$$E_{y\phi\pi} = \frac{\Delta P_{\phi p}}{3p_b + 3k + 3z_n + 3\phi p} \cdot 100\%$$

Варіацію оцінюють дисперсією, тобто дисперсією (розсіюванням, відхиленням) дійсного значення ознаки від середнього значення. Математична середньозважена дисперсія обчислюється за такою формулою:

$$R = \sum_{i=t}^N \Delta P_{i\phi\phi}$$

Чим вищий бал, тим ризикованіший проект чи рішення, про яке йде мова, або навіть діяльність усієї аналізованої підприємства.

Статистичний метод розрахунку рівня ризику вимагає великої кількості даних, які не завжди доступні, тому його реалізація є складною.

Аналіз витрат і здійсненності зосереджений на виявленні потенційних зон ризику. Перевитрати можуть бути спричинені одним або комбінацією чотирьох основних факторів:

- зниження початкової вартості;
- зміна меж дизайну;
- відмінності в продуктивності;

- збільшення початкових витрат.

Метод експертної оцінки заснований на опитуванні експертів. Потім анкети статистично обробляються відповідно до заданого завдання аналізу. Для отримання найвищої якісної оцінки до іспиту запрошуються експерти з високим професійним рівнем і великим практичним досвідом у відповідній галузі, які здатні адекватно розуміти тенденції розвитку та цікавляться питанням, що розглядається. Опитування є досить точним методом кількісної оцінки впливу ризиків. Перевагою цього методу також є відносна простота дослідження.

Метод використання аналогій полягає у знаходженні та використанні подібності явищ, об'єктів, систем і їх порівнянні (іноді несвідомо) з іншими більш-менш подібними об'єктами.

Цей метод характеризується певною суб'єктивністю, оскільки велике значення має інтуїція і досвід.

Основним етапом алгоритму управління фінансовими ризиками є розробка та вибір заходів щодо подолання фінансових ризиків.

У деяких вітчизняних та зарубіжних виданнях багато уваги приділено обговоренню методів управління фінансовими ризиками.

Основними методами управління фінансовими ризиками, на думку дослідників, є такі методи:

- Відмова від ризикованої діяльності означає для підприємця втрату будь-якої потенційної вигоди.
- Кінцевою метою теорії ризику є можливість захисту від втрат і отримання прибутку в ризикованому контракті.
- Запобігання збиткам лише за допомогою страхування є найнижчим рівнем теорії ризикових збитків.
- Інвестор готовий відмовитися від частини доходу і заплатити за можливість звести ризик до нуля[24].

Якщо страхування використовується як послуга кредитного ринку, фінансовий менеджер підприємства повинен визначити прийнятне співвідношення між страховою премією та страховою сумою.

Страхова премія - це виплата страховиком страхувальнику страхового ризику; страхова сума - грошова сума, на яку застраховане матеріальне майно або відповідальність страхувальника.

Розпізнавання пошкоджень використовується в першу чергу, коли сума пошкоджень невелика і їх можна проігнорувати. Іншим видом визнання збитку є диверсифікація ризику, тобто перетворення одного ризику в інший або «подрібнення» одного виду ризику на кілька, для кожного з яких розмір збитку менший.

Кравченко М.О., Бояринова К.О. та Копішинська К.О. визначають уникнення ризику, утримання ризику та передачу ризику як засоби зниження ризику. При цьому автори визначають шляхи зниження ризику:

- диверсифікація;
- отримання додаткової інформації;
- обмеження;
- страхування;
- заземлення [13].

Боровик М.В. пропонує наступні методи управління фінансовими ризиками. Залежно від ризику та його наслідків можливі такі дії: запобігання (усунення), зниження (контроль), страхування, поглинання. Можливість альтернативних рішень ставить перед керівником підприємства завдання розподілити гроші між видами діяльності [5].

1. Уникайте ризику, усунувши його джерело. Наприклад, процес технологічно змінюється таким чином, щоб виключити використання небезпечних або шкідливих речовин, або форма акціонерного капіталу вибирається так, щоб виключити ризик визнання підприємства банкрутом з ініціативи інвесторів у разі розбіжностей або низької ефективності вкладеного капіталу тощо.

2. Знизити ризик шляхом зниження інтенсивності шкідливих факторів або вразливості об'єктів, які можуть контактувати з шкідливими факторами.

3. Відшкодувати збитки (наслідки ризику). У цьому випадку діє договір

страхування складу. У разі настання страхового випадку і заподіяння шкоди, вона відшкодовується із сум, отриманих на підставі страхування.

Бланк І.А. виділяє принципи управління фінансовими ризиками та розробляє систему внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків [4].

Зокрема, зазначено, що управління фінансовими ризиками підприємства базується на певних принципах, основними з яких є:

- усвідомлення ризику;
- контрольованість прийнятих ризиків;
- незалежність індивідуального управління ризиками;
- співставність рівня прийнятих ризиків з рівнем прибутковості фінансових операцій;
- співставність рівня прийнятих ризиків з фінансовими можливостями підприємства;
- економічність управління ризиками;
- врахування фактору часу в управлінні ризиками;
- врахування фінансової стратегії підприємства в процесі управління ризиками;
- розгляд варіантів передачі ризику[4].

При цьому основним завданням І. А. Бланка є показати методи зниження фінансових ризиків підприємства.

Для забезпечення управління фінансовими ризиками підприємства існують такі системи: інформаційна система зниження фінансових ризиків підприємства, система аналізу ризику фінансової діяльності підприємства, система планування ризиків фінансової діяльності підприємства, система управління ризиками фінансової діяльності підприємства.

1.3 Методика оцінки фінансових ризиків підприємства

Фінансовий ризик, як і будь-який ризик, має математично виражену ймовірність збитків, яка базується на статистичних даних і може бути розрахована з досить високим ступенем точності. Щоб кількісно визначити розмір фінансового ризику, необхідно знати всі можливі наслідки кожної окремої дії та ймовірність самих наслідків. Ймовірність означає можливість певного результату. У зв'язку з економічними задачами методи теорії ймовірностей зводяться до визначення значення ймовірності настання подій і вибору бажаної з можливих подій на основі найбільшого значення математичного сподівання. Іншими словами, математичне сподівання будь-якої події дорівнює абсолютному значенню цієї події, помноженому на ймовірність її настання [8].

Ймовірність події можна визначити за допомогою об'єктивного або суб'єктивного методу. Об'єктивний метод визначення ймовірності заснований на розрахунку частоти появи даної події. Суб'єктивний метод заснований на використанні суб'єктивних критеріїв, заснованих на різних припущеннях. Такі припущення можуть включати судження оцінювача, особистий досвід, професійне судження, думку фінансового радника тощо.

Величина ризику або рівень ризику вимірюється на основі двох критеріїв: середнього очікуваного значення; мінливість (мінливість) можливого результату.

Середнє очікуване значення - це значення величини події, пов'язаної з невизначеною ситуацією. Середнє очікуване значення – це середньозважене значення всіх можливих результатів, причому ймовірність кожного результату використовується як частота або вага відповідного значення.

В абсолютних величинах ризик можна визначити розміром можливих матеріальних (фізичних) або вартісних (фінансових) втрат. Під відносним ризиком розуміють потенційні втрати, пов'язані з певною основою, за яку

найбільш доцільно прийняти або фінансовий стан підприємства, або загальну вартість активів певного виду господарської діяльності, або очікуваний дохід (прибуток). Потім ми вважаємо збитком випадкове відхилення прибутку, доходу та доходу нижче очікуваного. Підприємницькі збитки - це насамперед випадкове зменшення доходу від бізнесу. Ці пошкодження вказують на ступінь ризику[1].

Коли ми говоримо, що ризик вимірюється можливими втратами, необхідно брати до уваги випадковість цих втрат. Імовірність події можна визначити за допомогою об'єктивних і суб'єктивних методів. Об'єктивний метод використовується для визначення ймовірності настання події на основі розрахунку частоти події. Суб'єктивний метод заснований на використанні суб'єктивних критеріїв, заснованих на різних припущеннях. Такі припущення можуть включати судження оцінювача, його особистий досвід, судження експерта з оцінки та думку аудитора-консультанта.

Найпоширенішим способом оцінки фінансового ризику в підприємства є визначення ризику банкрутства.

Узагальнюючим показником фінансової незалежності є надлишок або нестача коштів, необхідних для створення резервів, який визначається як різниця між сумою коштів і величиною резервів (Зп). Для визначення ресурсів і витрат на формування запасів використовується кілька показників, що відображають різні види ресурсів.

1. Наявність власних оборотних коштів (ВОЗ):

$$\text{ВОЗ} = \text{СК} - \text{ВНА}$$

2 Наявність власних та довгострокових позикових джерел формування запасів функціонуючого капіталу (КФ).:

$$\text{КФ} = (\text{СК} + \text{ДЗ}) - \text{ВНА}$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання.

3. Загальна вартість основних джерел формування запасів (ВД):

$$\text{ВД} = (\text{СК} + \text{ДЗ} + \text{КПК}) - \text{ВНА}$$

де КПК – короткострокові позики та кредити.

Трьом показникам забезпеченості ресурсами резервоутворення

відповідають три показники забезпеченості ресурсами резервоутворення:

1) надлишок (+) або дефіцит (-) власних оборотних коштів:

$$\pm \Phi^c = \text{COC} - \text{Зп}$$

2) надлишок (+) або дефіцит (-) власних та довгострокових залучених джерел формування резерву:

$$\pm \Phi^T = \text{КФ} - \text{Зп}$$

3) надлишок (+) або дефіцит (-) загальної вартості основних джерел резервоутворення:

$$\pm \Phi^o = \text{ВД} - \text{Зп}$$

За допомогою цих показників можна визначити показник типу трикомпонентного фінансового становища (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Зведена таблиця показників за видами матеріального стану

Показники	Тип фінансової ситуації			
	Абсолютна незалежність	Нормальна незалежність	Нестійкий стан	Кризовий стан
$\pm \Phi^c = \text{COC} - \text{Зп}$	$\Phi^c \geq 0$	$\Phi^c < 0$	$\Phi^c < 0$	$\Phi^c < 0$
$\pm \Phi^T = \text{КФ} - \text{Зп}$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T < 0$	$\Phi^T < 0$
$\pm \Phi^o = \text{ВИ} - \text{Зп}$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o \geq 0$	$\Phi^o < 0$

Джерело: побудовано за даними [4].

Можна виділити 4 типи фінансових ситуацій.

1. Повна незалежність від фінансової ситуації. Цей тип ситуації є надзвичайно рідкісним, представляє виняткову фінансову стабільність і відповідає наступним умовам:

$$\pm \Phi^c \geq 0; \pm \Phi^T \geq 0; \pm \Phi^o \geq 0;$$

тобто трикомпонентний показник типу ситуації: $S(\Phi) = \{1, 1, 1\}$;

2. Нормальна незалежність від фінансової ситуації, що забезпечує платоспроможність:

$$\pm \Phi^c < 0; \pm \Phi^T \geq 0; \pm \Phi^o \geq 0; (1.3.8)$$

тобто: $S(\Phi) = \{0, 1, 1\}$;

3. Нестійке фінансове становище, яке пов'язане з порушенням платоспроможності, але все ж можливо відновити баланс за рахунок поповнення

джерел капіталу, зменшення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів:

$$\pm \Phi^C < 0 ; \pm \Phi^T < 0 ; \pm \Phi^o \geq 0 ;$$

$$\text{тобто: } S(\Phi) = \{0, 0, 1\}.$$

Ситуація фінансової кризи, коли підприємство повністю залежить від позикових джерел фінансування. Власного капіталу, а також довгострокових і короткострокових кредитів недостатньо для фінансування оборотних коштів, тобто. поповнення за рахунок коштів, що утворилися внаслідок прострочення погашення боргу, тобто: $S(F) = \{0, 0, 0\}$.

У вітчизняній господарській практиці для визначення незадовільної структури балансу та можливості відновлення платоспроможності підприємства використовується система критеріїв[15].

У той же час існує багато власних моделей прогнозування банкрутства. Зарубіжні аналітичні моделі Е. Альтмана та Р. Таффлера широко використовуються як засіб прогнозування банкрутства вітчизняних промислових компаній. При цьому в російській практиці найбільшої популярності в оцінці діяльності суб'єктів господарювання, аналізі та прогнозуванні банкрутства набули моделі Е. Альтмана (дво- і п'ятифакторна).

Найпростішою моделлю прогнозування банкрутства є двофакторна модель Е. Альтмана, яка використовується в американській практиці:

$$Z_2 = 0,3877 + (-1,0736) \times X_1 + 0,579 \times X_2,$$

де X_1 – показник поточної ліквідності;

X_2 – показник частки позикових активів в активах.

Якщо результат розрахунку значення $Z_2 < 0$, то ймовірність банкрутства мала, якщо $Z_2 > 0$, то ймовірність банкрутства висока.

За інших умов, чим вищий коефіцієнт поточної ліквідності та менша фінансова залежність, тим менша ймовірність банкрутства:

- підприємства, де $Z = 0$, мають 50% ймовірність банкрутства;
- якщо $Z < 0$, ймовірність банкрутства менше 50% і далі зменшується зі зменшенням Z ;

- якщо $Z > 0$, ймовірність банкрутства перевищує 50% і зростає разом із Z .

Таффлер розробив наступну чотирифакторну модель:

$$Z = 0,53 \times X_1 + 0,13 \times X_2 + 0,18 \times X_3 + 0,16 \times X_4,$$

де X_1 - співвідношення між прибутком від реалізації продукції та короткостроковими зобов'язаннями;

X_2 - співвідношення між сумою короткострокових активів і зобов'язань;

X_3 - співвідношення між короткостроковими зобов'язаннями та активами;

X_4 - співвідношення між доходом і активами.

Якщо Z -показник більше 0,3, це означає, що підприємство має хороші довгострокові перспективи, якщо він менше 0,2, банкрутство більш ніж ймовірне [43. Сторінка 262].

П'ятифакторна Z -модель Альтмана найбільш відома в галузі прогнозування ризику банкрутства. Індекс Альтмана (індекс кредитоспроможності) – це функція певних показників, які свідчать про економічний потенціал підприємства та результати його роботи за останній період.

Загалом індекс кредитоспроможності (Z -score) виглядає наступним чином:

$$Z = 1,2 \times X_1 + 1,4 \times X_2 + 3,3 \times X_3 + 0,6 \times X_4 + 1,0 \times X_5,$$

де Z – інтегральний показник рівня ризику банкрутства;

X_1 – співвідношення між власними оборотними коштами (чистим оборотним капіталом) та активами;

X_2 - рентабельність активів (співвідношення між чистим прибутком і активами);

X_3 - норма рентабельності активів (співвідношення між прибутком до оподаткування та сумою активів);

X_4 - співвідношення власного капіталу та боргу (або співвідношення власного капіталу та боргу)

X_5 - оборотність активів (або співвідношення між виручкою від реалізації та активами).

Результати численних розрахунків за моделлю Е. Альтмана показали, що

показник узагальнення Z може приймати значення в діапазоні $(-14, +22)$. На підставі значення Z -score оцінюємо ймовірність банкрутства підприємства за певною шкалою, яка наведена в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Значення Z -score п'ятифакторної моделі Е. Альтмана [21]

Значення Z -рахунку	менше 1,8	від 1,81 до 2,7	від 2,8 до 2,9	більше 3,0
Імовірність банкрутства	дуже висока	висока	низька	дуже низька

Джерело: побудовано за даними [4].

Таким чином, найпоширенішим методом оцінки фінансового ризику на підприємстві є визначення ризику банкрутства. Традиційні методи діагностики фінансового стану в системі антикризового управління базуються на досить великій кількості показників, які впливають із структури активів і пасивів балансу організації. У цьому випадку пропонуються майже однакові квоти та їх звичайні обмеження. Також для аналізу можливого банкрутства проводиться комплексна оцінка за методом, який полягає в класифікації підприємств за рівнем ризику на основі фактичного рівня показників фінансової стійкості та оцінки, вираженої в балах за кожним показником (інтегральний метод). Створення конкурентного середовища змушує використовувати найсучасніші методи оцінки можливого банкрутства внаслідок переходу вітчизняної економіки до ринкових відносин.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

ТОВ «***»

2.1 Загальна характеристика діяльності підприємства

Прибуток є кінцевим показником роботи підприємства на ринку, який відображає ефективність здійснюваної господарсько-збутової діяльності. Підприємство має круглу печатку з повним найменуванням російською мовою та зазначенням місцезнаходження підприємства.

Підприємство має право мати штампи та бланки з найменуванням підприємства, його логотипом, а також зареєстрований товарний знак та інші засоби індивідуалізації. Основні показники господарської діяльності ТОВ «***» у 2022-2024 роках наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні показники господарської діяльності ТОВ «***»

Назва	Од. вим.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
					2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Виторг від продажу продукції, робіт, послуг	тис.грн.	191736	230418	241111	+38682	+10693
Собівартість продукції, робіт, послуг	тис.грн.	134982	156034	150799	+21052	-5235
Прибуток від продажу	тис.грн.	56754	74384	90312	+17630	+15928
Прибуток до оподаткування	тис.грн.	50406	69786	79608	+19380	+9822
Чистий прибуток	тис.грн.	36066	51568	61762	+15502	+10194
Рентабельність продажів	%	29,60	32,28	37,46	+2,68	+5,18
Рентабельність основної (виробничої) діяльності	%	42,05	47,37	59,89	+5,62	+12,22

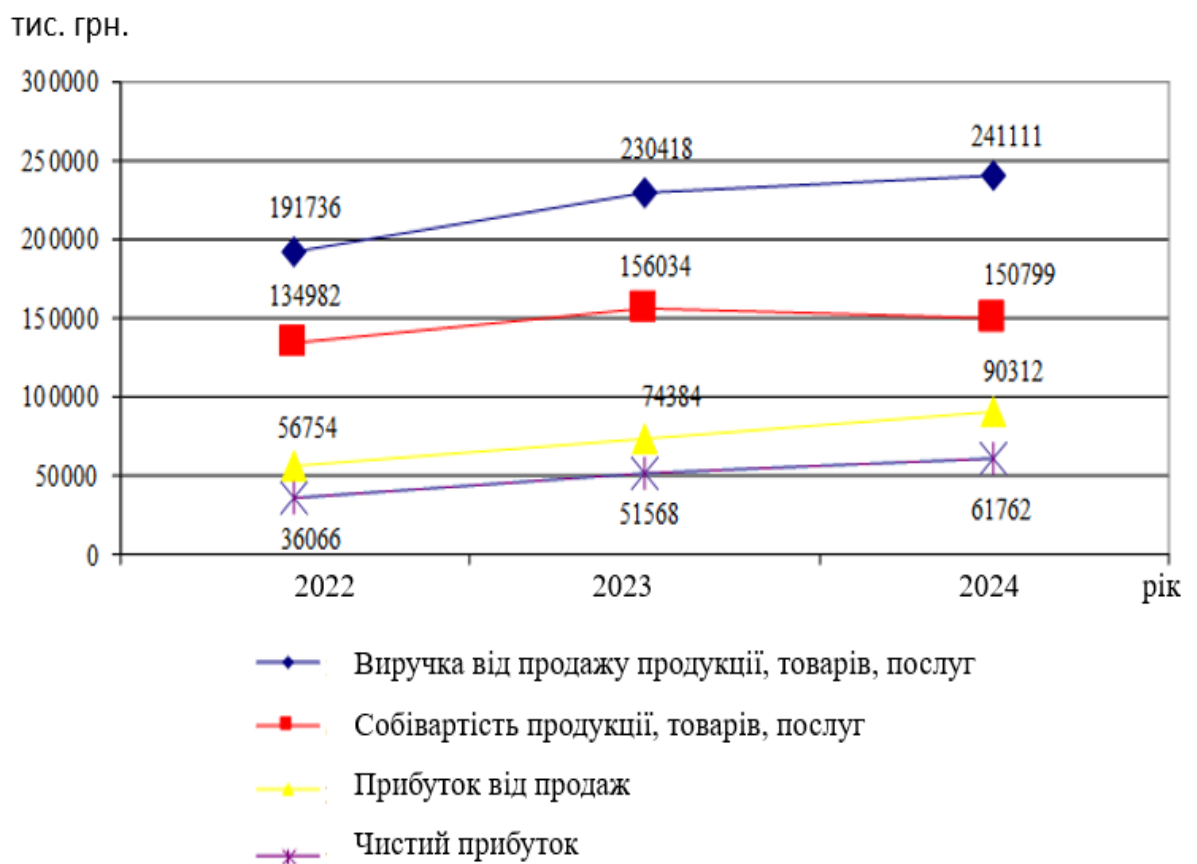
Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

З таблиці 2.1. видно, що протягом аналізованого періоду спостерігалася позитивна динаміка основних показників господарської діяльності ТОВ «***». Виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) в 2023 році склала 230418 тис. грн., що на 38682 тис. грн. або на 20,17% більше, ніж у 2022 році. У

2024 році виручка підприємства зросла на 10693 тис. грн. або 4,64% в порівнянні з 2023 роком і склала 241111 тис. грн. Збільшення виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) ТОВ «***» пов'язане зі збільшенням попиту на пропоновані підприємством продукцію та послуги, а також зростанням цін на реалізовану продукцію, роботи та послуги.

У 2024 році собівартість продукції (запчастин, послуг) склала 150799 тис. грн., що на 5235 тис. грн. або на 3,35% менше, ніж у 2023 році. Зниження собівартості продукції у 2024 році досягнуто за рахунок економії енергоресурсів на підприємстві. Тенденція зростання виручки від реалізації в поєднанні зі зниженням собівартості продукції призвела до збільшення прибутку від реалізації за цей період на 15928 тис. грн. або 21,41 відсотка.

Динаміка основних показників господарської діяльності ТОВ «***» у 2022-2024 роках показано на рисунку 2.1.

**Рис. 2.1. Динаміка основних показників господарської діяльності
ТОВ «***»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

У 2023 році собівартість продукції (запчастин, послуг) склала 156 034 тис. грн., що на 21 052 тис. грн. або на 15,59% більше ніж у 2022 році. Темп приросту виручки від реалізації продукції у 2023 році порівняно з 2022 роком (120,17%) перевищує темп приросту собівартості продукції, робіт, послуг (115,59%). У зв'язку з цим прибуток від реалізації за цей період зросла на 17630 тис. грн. або 31,06 відсотка.

Прибуток до оподаткування за 2023 рік склав 69786 тис. грн., що на 19380 тис. грн. або на 38,44% більше, ніж у 2022 році. У 2024 році прибуток до оподаткування зросла на 9822 тис. грн. або на 1,4% в порівнянні з 2023 роком і склала 79608 тис. грн. Збільшення прибутку до оподаткування ТОВ «***» пов'язане зі зростанням економічних результатів як від основної діяльності, так і від інших напрямів діяльності (оренда основних засобів).

Чистий прибуток підприємства в 2023 році склав 51 568 тис. грн., що на 15 502 тис. грн. або на 42,98% більше показника 2022 року. У 2024 році чистий прибуток збільшилася на 10194 тис. грн. або 19,76% в порівнянні з 2023 роком і склала 61762 тис. грн. Збільшення чистого прибутку ТОВ «***» пов'язане з підвищенням ефективності діяльності підприємства за аналізований період.

Під час аналізу дані порівнюються відповідно до валюти балансу. Аналіз структури та динаміки пасиву балансу наведено в таблицях 2.2, 2.3.

Відповідно до таблиці 2.1.2 валюта балансу ТОВ «***» за 2023 рік збільшилася на 32946 тис. грн. це на 23,16% в порівнянні з 2022 роком, в 2024 році в порівнянні з 2023 роком - на 12039 тис. грн. або 6,87 відсотка. На кінець 2024 року залишок становив 187213 тис. грн. У 2023 році джерела власних коштів зросли на 16572 тис. грн. або 20,14% в порівнянні з 2022 роком. У 2024 році в порівнянні з 2023 роком рівень власних коштів підприємства також збільшився на 12041 тис. грн. або 12,18% і склав 110869 тис. грн.

Таблиця 2.2

Динаміка пасивної частини балансу ТОВ «*», тис. грн.**

Назва статей балансу	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
III. Капітал та резерви, всього, у тому числі:	82256	98828	110869	+16572	+12041
статутний капітал	2822	2822	2822	-	-
додатковий капітал	20206	20206	20206	-	-
резервний капітал	141	141	141	-	-
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	59087	75659	87700	+16572	+12041
IV. Довгострокові зобов'язання, всього, у тому числі:	4138	9865	7166	+5727	-2699
відстрочені податкові зобов'язання	4138	9865	7166	+5727	-2699
V. Короткострокові зобов'язання, всього, у тому числі:	55834	66481	69178	+10647	+2397
кредиторська заборгованість	38931	42872	39217	+3941	-3655
заборгованість учасників із виплати доходів	16903	23609	29961	+6706	+6352
Валюта балансу	142228	175174	187213	+32946	+12039

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Частка джерел капіталу у валюті балансу становила у 2022 році 57,83%, у 2023 році – 56,42%, у 2024 році – 59,22%. Основну частину капіталу складає нерозподілений прибуток, його частка у валюті балансу коливається від 41,54% у 2022 році до 46,85% у 2024 році.

Таблиця 2.3

Структура пасиву балансу ТОВ «*», %**

Назва статей балансу	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
III. Капітал та резерви, всього, у тому числі:	57,83	56,42	59,22	-1,42	+2,80
статутний капітал	1,98	1,61	1,51	-0,37	-0,10
додатковий капітал	14,21	11,53	10,79	-2,67	+0,74
резервний капітал	0,10	0,08	0,08	-0,02	-0,01
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	41,54	43,19	46,85	+1,65	+3,65
IV. Довгострокові зобов'язання, всього, у тому числі:	2,91	5,63	3,83	+2,72	-1,80
відстрочені податкові зобов'язання	2,91	5,63	3,83	+2,72	-1,80

Продовження таблиці 2.3

V. Короткострокові зобов'язання, всього, у тому числі:	39,26	37,95	36,95	-1,31	-1,00
кредиторська заборгованість	27,37	24,47	20,95	-2,90	-3,53
заборгованість учасників із виплати доходів	11,88	13,48	16,00	+1,59	+2,53
Валюта балансу	100,00	100,00	100,00	-	-

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Частка довгострокових зобов'язань невисока: 2,91% у 2022 році, 5,63% у 2023 році та 3,83% у 2024 році. Відстрочене податкове зобов'язання є єдиним компонентом непоточних зобов'язань. В абсолютному вираженні в 2023 році рівень зобов'язань по відстроченому податку зріс на 5727 тис. грн. і знизився на 2699 тис. грн. в 2024 році і склав на кінець аналізованого періоду 7166 тис. грн.

З кожним роком збільшується сума короткострокових зобов'язань. Збільшення статті пасиву даного балансу в 2023 році в порівнянні з 2022 роком склало 19,06% (10647 тис. грн.), А в 2024 році в порівнянні з 2023 роком на 4,06% (2397 тис. грн.). Частка короткострокових зобов'язань зменшується протягом усього аналізованого періоду (2022-2024 рр.): з 39,26% у 2022 році до 37,95% у 2023 році та до 36,95% у 2024 р. Ця тенденція пов'язана з випередженням темпів зростання власних ресурсів ТОВ «***».

Найбільшу питому вагу в статті балансу «короткострокові зобов'язання» займає заборгованість. У 2023 році частка боргів зменшилася на 2,9%, а в 2024 році на 3,53%. В абсолютному вираженні рівень затримок в 2023 році в порівнянні з 2022 роком збільшився на 3941 тис. грн. або 10,12 відсотка. Однак у 2024 році рівень заборгованості знизився на 3655 тис. грн. або 8,53%, що пов'язано з покращенням платоспроможності підприємства.

Негативною тенденцією є зростання заборгованості з виплати доходів учасників. Частка цього балансу у 2023 році зросла на 1,59%, а у 2024 році - на 2,53%. Цей перелік зобов'язань також збільшився в абсолютній сумі: на 6706 тис. грн. на 39,67% і на 6352 тис. грн. в 2023р. або на 26,90% в 2024р. За результатами аналізу структури та динаміки пасивів ТОВ «***» можна зробити висновок про високий рівень власного капіталу підприємства (рис. 2.2).

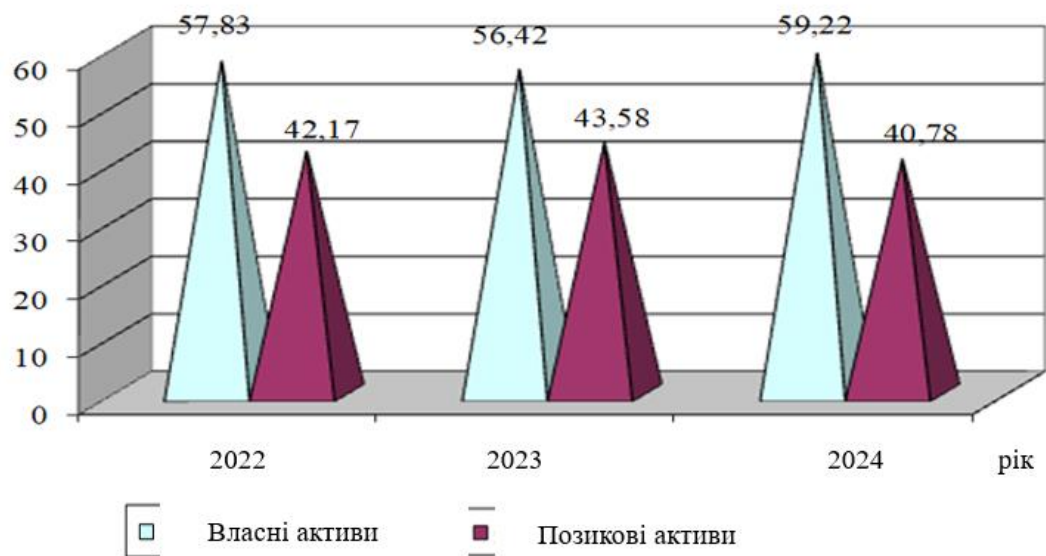

Рис. 2.2. Структура пасиву балансу ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Подібним чином перевіряються і активи підприємства. Аналіз динаміки та структури активів ТОВ «***» наведено в таблицях 2.4, 2.5.

Таблиця 2.4

Динаміка балансових активів ТОВ «*», тис. грн.**

Назва статей балансу	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
I. Необоротні активи, у т.ч.:	58695	63047	65870	+4352	+2823
Основні засоби	58685	63037	65360	+4352	+2323
Довгострокові фінансові вкладення	10	10	510	-	+500
II. Оборотні активи, у т.ч.:	83533	112127	121343	+28594	+9216
Запаси	67396	94878	103425	+27482	+8547
Податок на додану вартість	13	188	4	+175	-184
Короткострокова дебіторська заборгованість	9523	12536	9529	+3013	-3007
Грошові кошти	6601	4525	8385	-2076	+3860
Валюта балансу	142228	175174	187213	+32946	+12039

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Частка основних засобів у валюті балансу за аналізований період, тобто 2022-2024 рр., знизилася з 41,27% до 35,18%, а їх абсолютна вартість за цей же період зросла з 58695 тис. грн. в 2022 році до 63047 тис. грн. в 2023 році і до

65870 тис. грн. у 2024 році.

У структурі активів ТОВ «***» найбільшу частину становлять оборотні кошти. Протягом аналізованого періоду рівень оборотних коштів зростає. Так, у 2022 році сума короткострокових активів досягла 83533 тис. грн., а в 2023 році вона збільшилася на 28594 тис. грн. або 34,23% і в 2024 році на 9216 тис. грн. або 8,22 відсотка. У 2022 році частка оборотних активів становила 58,739% від усіх активів підприємства, у 2023 році частка зросла на 5,28%, а у 2024 році – на 0,81%. У структурі оборотних активів вони становлять найбільшу частку запасів і в період 2022-2024 рр. їх частка зростає.

Таблиця 2.5

Структура балансу активів ТОВ «*», %**

Назва статей балансу	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
I. Необоротні активи, у т.ч.:	41,27	35,99	35,18	-5,28	-0,81
Основні засоби	41,26	35,98	34,91	-5,28	-1,07
Довгострокові фінансові вкладення	0,01	0,01	0,27	-	+0,27
II. Оборотні активи, у т.ч.:	58,73	64,01	64,82	+5,28	+0,81
Запаси	47,39	54,16	55,24	+6,78	+1,08
Податок на додану вартість	0,01	0,11	0,01	+0,10	-0,11
Короткострокова дебіторська заборгованість	6,70	7,16	5,08	+0,46	-2,08
Грошові кошти	4,64	2,58	4,48	-2,06	+1,90
Валюта балансу	100,00	100,00	100,00	-	-

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Так, у 2022 році частка резервів становила 47,39%, а у 2023 році частка цього запису активів зросла на 6,78% і склала 54,16%. З 2024 року частка резервів зросла на 1,08% і склала 55,24%. Така тенденція пов'язана зі збільшенням резервів в абсолютному вираженні: в 2023 році на 27482 тис. грн. або 40,78%, в 2024 році 8547 тис. грн. або 9,01 відсотка.

Динаміка короткострокової дебіторської заборгованості неоднозначна. Так, в 2023 році в порівнянні з 2022 роком короткострокова дебіторська заборгованість збільшилася на 3013 тис. грн. або 31,64%, частка зросла на 0,46% і склала 7,16%. Навпаки, в 2024 році в порівнянні з 2023 роком рівень короткострокової дебіторської заборгованості знизився на 3007 тис. грн. або

23,99% і склала 9529 тис. грн., частка також знизилася на 2,08% і склала 5,08%.

Позитивним фактом є відсутність у підприємства довгострокової дебіторської заборгованості. Частка готівки недостатньо висока. Так, у 2023 році порівняно з 2022 роком частка цього показника зменшилася на 2,06% і становила 2,58%. У 2024 році частка готівки у валюті балансу зросла порівняно з 2023 роком на 1,9% і склала 4,48%. Ця динаміка пов'язана зі зміною суми активів в абсолютних величинах.

Структуру активу балансу наведено на рисунку 2.3.

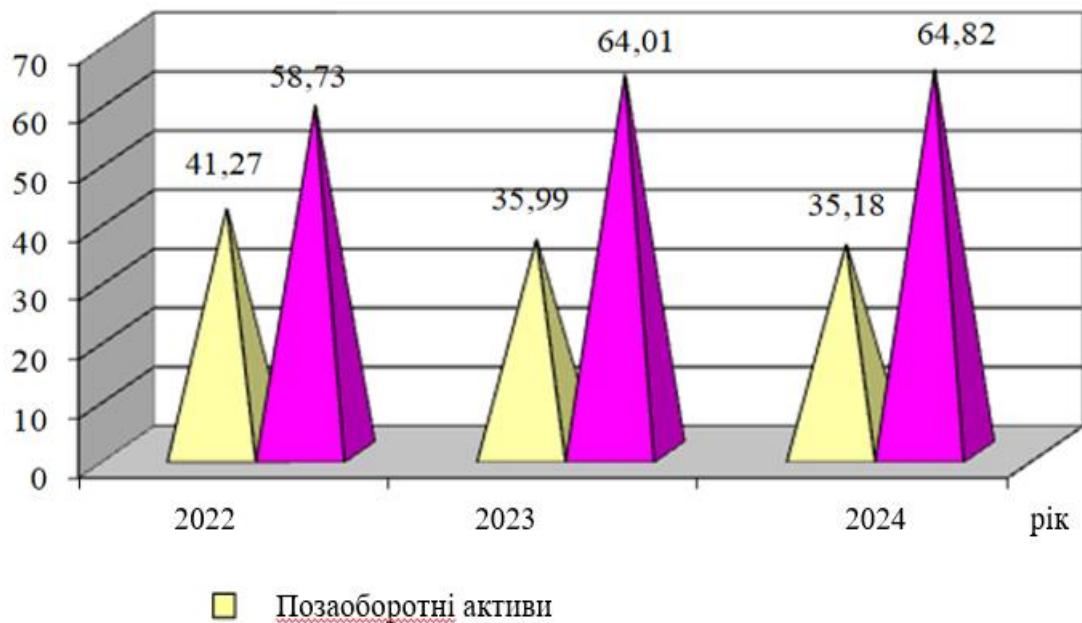

Рис. 2.3. Балансова структура активів ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Таким чином, протягом аналізованого періоду спостерігалася позитивна динаміка основних показників господарської діяльності ТОВ «***». Результати аналізу структури та динаміки пасивів ТОВ «***» показують, що підприємство має високий рівень власного капіталу. Далі в ТОВ ми проводимо оцінку фінансових ризиків.

2.2 Оцінка фінансових ризиків ТОВ «***»

Фінансові ризики можна визначити шляхом розрахунку таких фінансових показників: платоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості. Ці показники визначаються на підставі даних балансу підприємства.

Платоспроможність підприємства характеризують такі показники: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Розрахунок коефіцієнта поточної ліквідності (відн. од.):

$$2022 \text{ К}_{\text{ПЛ}} = 83533 / 55834 = 1,4960;$$

$$2023: \text{К}_{\text{ПЛ}} = 112127 / 66481 = 1,6866;$$

$$2024: \text{К}_{\text{ПЛ}} = 121343 / 69178 = 1,7540.$$

Розрахунок коефіцієнта швидкості (відносні одиниці):

$$2022: \text{К}_{\text{ШЛ}} = (6601 + 9523) / 55834 = 0,2887;$$

$$2023: \text{К}_{\text{ШЛ}} = (4525 + 12536) / 66481 = 0,2566;$$

$$2024: \text{К}_{\text{ШЛ}} = (8385 + 9529) / 69178 = 0,2589.$$

Розрахунок коефіцієнта абсолютної ліквідності (відн. од.):

$$2022: \text{К}_{\text{ал}} = 6601 / 55834 = 0,1182;$$

$$2023: \text{К}_{\text{ал}} = 4525 / 66481 = 0,0680;$$

$$2024: \text{К}_{\text{ал}} = 8385 / 69178 = 0,1197.$$

Отримані результати представлені в таблиці 2.5

Таблиця 2.5

Динаміка показників платоспроможності ТОВ «*», відн.од.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. к 2023 р.
Коефіцієнт поточної ліквідності. Норматив: $\geq 2,0$	1,4960	1,6866	1,7540	+0,1906	+0,0674
Коефіцієнт швидкої ліквідності. Норматив: від 0,7 до 0,8	0,2887	0,2566	0,2589	-0,0321	+0,0023
Коефіцієнт абсолютної ліквідності. Норматив: $\geq 0,2$	0,1182	0,0680	0,1197	-0,0502	+0,0517

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Дані таблиці 2.5 показують, що аналізоване підприємство є неплатоспроможним, оскільки всі показники ліквідності за 2022-2024 рр. нижче стандартного значення. Поточне співвідношення між 2022 і 2024 роками має тенденцію до зростання. Таке підвищення коефіцієнта короткострокової ліквідності пов'язане зі збільшенням оборотних активів підприємства, а саме резервів підприємства.

Коефіцієнт швидкої ліквідності майже в 3 рази нижчий за нормативне значення, що є наслідком незначної значущості дебіторської заборгованості та фінансових активів підприємства за весь аналізований період (2022-2024 рр.).

Динаміка показників ліквідності ТОВ «***» у 2022-2024 рр. показано на рисунку 2.4.

У 2023 році коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився на 0,0502 і склав 0,068. Це означає, що короткострокова заборгованість підприємства може бути погашена за 15 ($1 / 0,07$) днів (якщо залишок грошових коштів на рівні звітної дати). У цьому випадку буде погашено 7% короткострокових зобов'язань. За 2024 рік коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився на 0,0517 і склав 0,1197. Це означає, що короткострокова заборгованість підприємства може бути погашена протягом 8 ($1 / 0,12$) днів (якщо залишок каси залишається на рівні звітного дня. У цьому випадку виплачується 12% короткострокових зобов'язань).

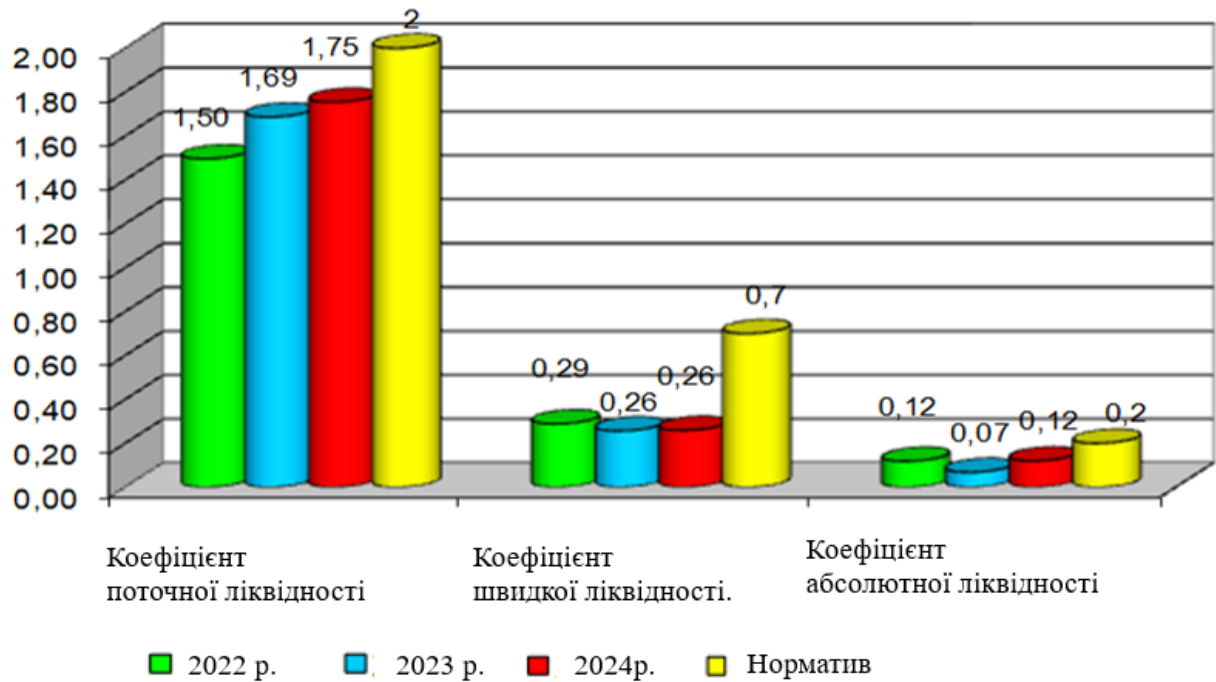

Рис. 2.4 Динаміка показників ліквідності ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Тенденція коефіцієнта абсолютної ліквідності в основному пов'язана зі зміною рівня фінансових ресурсів підприємства. Однак цей коефіцієнт майже в 2 рази нижчий за нормативне значення 2022-2024 років.

Фінансова стійкість підприємства характеризується такими показниками: ступінь самостійності або власності, рівень заборгованості, рівень фінансування, співвідношення між боргом і капіталом, рівень оборотного капіталу.

Розрахунок коефіцієнта незалежності або коефіцієнта власності (відносні одиниці):

$$2022: K_v = 82256 / 142228 = 0,5783;$$

$$2023: K_v = 98828 / 175174 = 0,5641;$$

$$2024: K_v = 110869 / 187213 = 0,5922.$$

Розрахунок коефіцієнта фінансового левериджу (відносні одиниці):

$$2022: K_{фл} = 59972 / 142228 = 0,4217;$$

$$2023: K_{\text{фл}} = 76346 / 175174 = 0,4359;$$

$$2024: K_{\text{фл}} = 76344 / 187213 = 0,4078.$$

Розрахунок ставки фінансування (відносні одиниці):

$$2022: K_{\text{ф}} = 82256 / 59972 = 1,3715;$$

$$2023: K_{\text{ф}} = 98828 / 76346 = 1,2944;$$

$$2024: K_{\text{ф}} = 110869 / 76344 = 1,4522.$$

Розрахунок співвідношення орендованих і власних активів (відн. Од.):

$$2022: K_{\text{спв}} = 59972 / 82256 = 0,7290;$$

$$2023: K_{\text{спв}} = 76346 / 98828 = 0,7725;$$

$$2024: K_{\text{спв}} = 76344 / 110869 = 0,6885.$$

Розрахунок коефіцієнта формування оборотних коштів (відн. од.):

$$2022: K_{\text{фбк}} = (82256 - 58695) / 83533 = 0,2820;$$

$$2023: K_{\text{фбк}} = (98828 - 63047) / 112127 = 0,3191;$$

$$2024: K_{\text{фбк}} = (110869 - 65870) / 121343 = 0,3708.$$

Отримані результати представлені в таблиці 2.6.

З таблиці 2.5 видно, що у 2023 році коефіцієнт незалежності становив 0,5641, що на 0,0142 менше, ніж у 2022 році. У 2024 році порівняно з 2023 роком цей коефіцієнт зріс на 0,0281 і склав 0,592, що пов'язано зі збільшенням частки власного капіталу в структурі пасивного балансу. Коефіцієнт незалежності у 2022-2024 рр. знаходиться в межах нормативного значення ($0,5 \div 0,6$), що свідчить про фінансову незалежність підприємства. Коефіцієнт левериджу, навпаки, у 2022-2024 рр. зменшується з 0,4217 у 2022 році до 0,4078 у 2024 році, при нормі не вище 0,4 - 0,5.

Таблиця 2.6

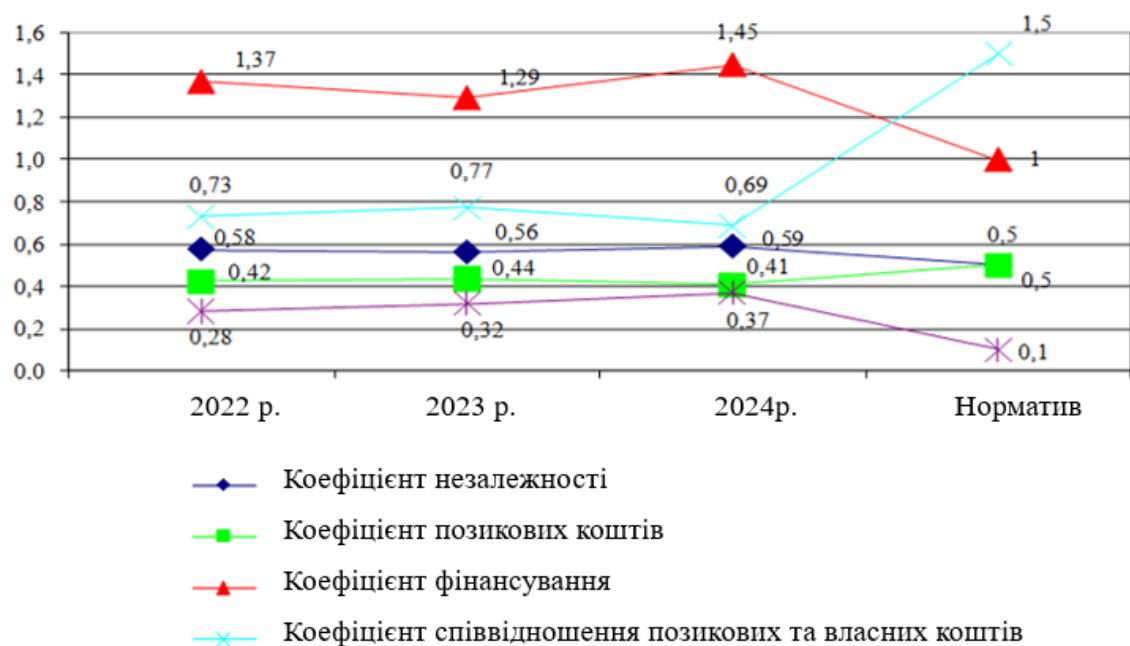
Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «*», відн. од.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Коефіцієнт незалежності Норматив: від 0,5 до 0,6	0,5783	0,5641	0,5922	-0,0142	+0,0281
Коефіцієнт позикових коштів Норматив: від 0,4 до 0,5	0,4217	0,4359	0,4078	+0,0142	-0,0281
Коефіцієнт фінансування Норматив: ≥ 1	1,3715	1,2944	1,4522	-0,0771	+0,1578
Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів Норматив: < 1	0,7290	0,7725	0,6885	+0,0435	-0,084
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами Норматив: $\geq 0,1$	0,2820	0,3191	0,3708	+0,0371	+0,0517

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Така тенденція свідчить про зменшення частки залучених коштів у пасивній частині балансу і, як наслідок, підвищення фінансової стійкості ТОВ «***».

Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «***» у 2022-2024 рр. показано на рисунку 2.5

Рис. 2.5 Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Коефіцієнт фінансування також є вищим за нормативне значення (≥ 1), і у 2024 році порівняно з 2023 роком збільшився на 0,1578 і становив 1,4522.

Коефіцієнт найманого та власного капіталу у 2022 році становив 0,729 (при нормі ≥ 1). У 2023 році в порівнянні з 2022 роком даний показник збільшився на 0,0435 і склав 0,7725, а в 2024 році в порівнянні з 2023 роком коефіцієнт боргу до власного капіталу зменшився на 0,084 і склав 0,6885. В результаті в 2024 році сума позикових коштів була знижена до 1 гривні власних коштів.

Рівень забезпеченості обіговими коштами у 2022-2024 рр. має позитивну динаміку та відповідає встановленому нормативу, тобто $\geq 0,1$. Так, у 2022 році значення цього коефіцієнта становило 0,282. Норматив оборотних коштів у 2023 році становив 0,3191 і на 0,0371 перевищує попередній рік, а у 2024 році – 0,3708 (збільшення на 0,0517), що значно перевищує норматив.

Економічні результати діяльності підприємства характеризуються показниками ділової активності та рентабельності.

Загальний коефіцієнт оборотності активів (оборотності):

$$2022: K_{oa} = 191736 / 137863 = 1,39;$$

$$2023: K_{oa} = 230418 / 158701 = 1,45;$$

$$2024: K_{oa} = 241111 / 181194 = 1,33.$$

Тривалість обороту одного активу (в днях):

$$2022: D_{об} = 365 / 1,39 = 262,59;$$

$$2023: D_{об} = 365 / 1,45 = 251,72;$$

$$2024: D_{об} = 365 / 1,33 = 274,44.$$

Коефіцієнт оборотності запасів (оборотність):

$$2022: K_{оз} = 191736 / 63129 = 3,04;$$

$$2023: K_{оз} = 230418 / 81137 = 2,84;$$

$$2024: K_{\text{оз}} = 241111 / 99152 = 2,43.$$

Тривалість одного обороту запасів (в днях):

$$2022: D_{\text{об}} = 365 / 3,04 = 120,07;$$

$$2023: D_{\text{об}} = 365 / 2,84 = 128,52;$$

$$2024: D_{\text{об}} = 365 / 2,43 = 150,21.$$

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (оборотності):

$$2022: K_{\text{дз}} = 191736 / 8600 = 22,29;$$

$$2023: K_{\text{дз}} = 230418 / 11030 = 20,89;$$

$$2024: K_{\text{дз}} = 241111 / 11033 = 21,85.$$

Тривалість обороту дебіторської заборгованості (в днях):

$$2022: D_{\text{об}} = 365 / 22,29 = 16,38;$$

$$2023: D_{\text{об}} = 365 / 20,89 = 17,47;$$

$$2024: D_{\text{об}} = 365 / 21,85 = 16,70.$$

Коефіцієнт оборотності боргу (оборотності):

$$2022: K_{\text{об}} = 191736 / 33389 = 5,74;$$

$$2023: K_{\text{об}} = 230418 / 40902 = 5,63;$$

$$2024: K_{\text{об}} = 241111 / 41045 = 5,87.$$

Тривалість одного обороту рахунків (в днях):

$$2022: D_{\text{об}} = 365 / 5,74 = 63,59;$$

$$2023: D_{\text{об}} = 365 / 5,63 = 64,83;$$

$$2024: \text{Доб} = 365 / 5,87 = 62,18.$$

Отримані результати показників господарської діяльності відображені в таблиці 2.7

Таблиця 7

Динаміка показників діяльності ТОВ «*»**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Загальний коефіцієнт оборотності активів	1,39	1,45	1,33	+0,06	-0,12
Тривалість одного обороту активів, днів	262,59	251,72	274,44	-10,87	+22,72
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	3,04	2,84	2,43	-0,20	-0,41
Тривалість одного обороту матеріально – виробничих запасів, днів	120,07	128,52	150,21	+8,45	+21,69
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	22,29	20,89	21,85	-1,40	+0,96
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	16,38	17,47	16,70	+1,09	-0,77
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	5,74	5,63	5,87	-0,11	+0,24
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	63,59	64,83	62,18	+1,24	-2,65

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Як видно з таблиці 2.7, у 2023 році порівняно з 2022 роком ресурси ТОВ «***» в цілому використовувалися більш ефективно. Коефіцієнт оборотності активів у 2023 році збільшився на 0,06 і досяг 1,45, а у 2024 році оборотність зменшилася на 0,12 і склала 1,33. В результаті змінилася і тривалість обороту активів. У 2023 році він зменшився на 10,87 дня, а у 2024 році збільшився на 22,72 дня і становив 274,44 дня.

Використані запаси у 2023-2024 роках були менш ефективними порівняно з 2022 роком, про що свідчить динаміка показників оборотності запасів. Відповідно збільшилась тривалість однієї рослини до кінця періоду дослідження (на 8,45 доби у 2023 р. та на 21,69 доби у 2024 р.).

Зниження ефективності використання активів підприємства та їх окремих елементів (запасів і дебіторської заборгованості) пов'язане з більш високими темпами зростання рівня активів порівняно з темпами зростання виручки від реалізації.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за 2023 рік зменшився на 1,4, а за 2024 рік збільшився на 0,96 до 21,85, що пов'язано із зменшенням суми дебіторської заборгованості.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості в 2023 році знизився на 0,11, а в 2024 році дещо збільшився (на 0,24), що в основному є результатом зменшення заборгованості підприємства за цей період.

Загалом вказані показники господарської діяльності ТОВ «***» свідчать про незначне зниження ефективності діяльності підприємства у 2022-2024 роках. Водночас слід зазначити, що до кінця 2024 року погашення боргів та претензій прискорилося. Динаміку показників надходжень наведено на рисунку 2.6

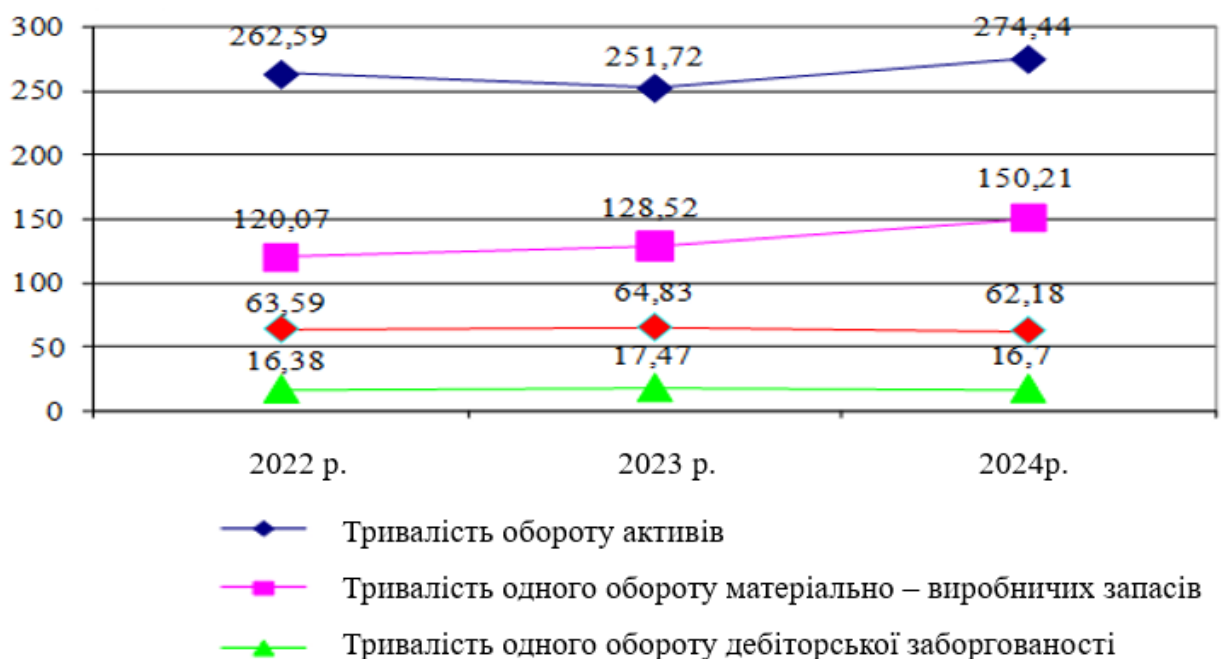

Рис. 2.6 Динаміка показників товарообігу ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

До показників рентабельності належать такі показники: рентабельність

виробничої діяльності, виручка від реалізації продукції, рентабельність капіталу.

Розрахунок рентабельності (покриття витрат) основної виробничої діяльності (%):

$$2022: R_3 = 56754 / 134982 \cdot 100\% = 42,05;$$

$$2023: R_3 = 74384 / 156034 \cdot 100\% = 47,67;$$

$$2024: R_3 = 90312 / 150799 \cdot 100\% = 59,89.$$

Розрахунок рентабельності продажів (%):

$$2022: R_{\Pi} = 56754 / 191736 \cdot 100\% = 29,60;$$

$$2023: R_{\Pi} = 74384 / 230418 \cdot 100\% = 32,28;$$

$$2024: R_{\Pi} = 90312 / 241111 \cdot 100\% = 37,46.$$

Розрахунок рентабельності капіталу (%):

$$2022: R_K = 36066 / 137863 \cdot 100\% = 26,16;$$

$$2023: R_K = 51568 / 158701 \cdot 100\% = 32,49;$$

$$2024: R_K = 61762 / 181194 \cdot 100\% = 34,09.$$

Отримані результати наведені в таблиці 2.8

Таблиця 2.8

Динаміка показників рентабельності ТОВ «*», %**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+, -)	
				2023 р. до 2022 р.	2024 р. до 2023 р.
Рентабельність основної (виробничої) діяльності	42,05	47,67	59,89	+5,62	+12,22
Рентабельність продажів	29,60	32,28	37,46	+2,68	+5,18
Рентабельність капіталу	26,16	32,49	34,09	+6,33	+1,60

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Динаміка показників рентабельності ТОВ «***» у 2022-2024 рр. показано на рисунку 2.6

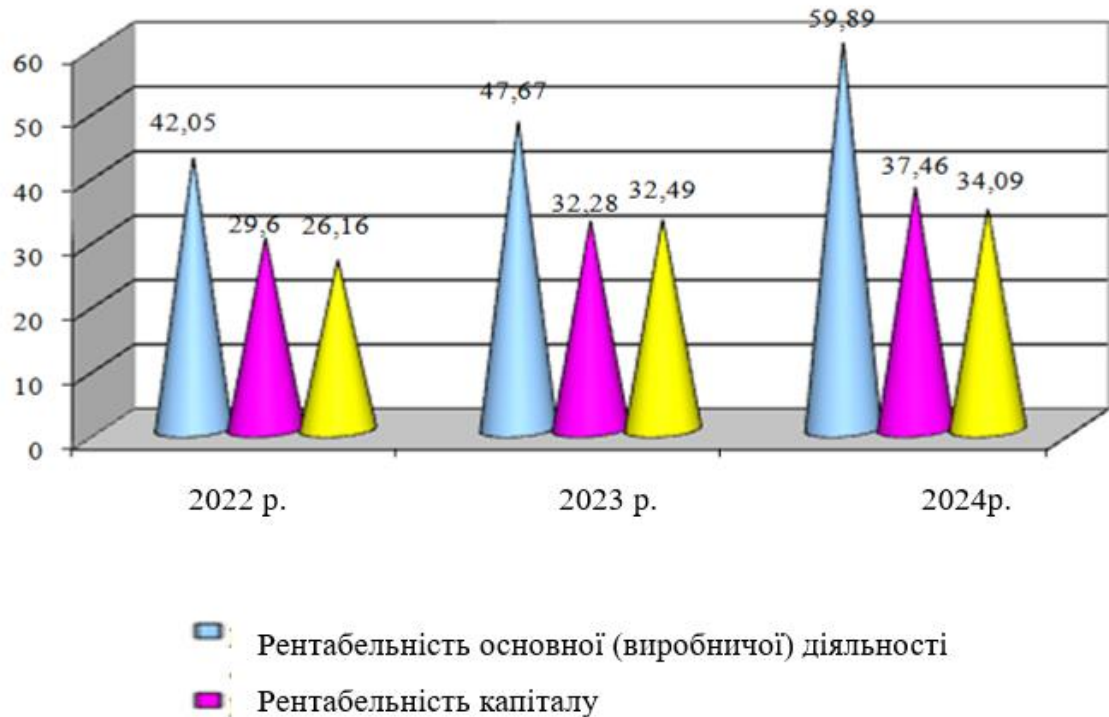

Рис. 2.6. Динаміка показників рентабельності ТОВ «*»**

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності ТОВ «***»

Як видно з таблиці 2.7 та рисунку 2.6 за аналізований період усі показники рентабельності зросли, що свідчить про зниження витрат підприємства та збільшення прибутку. Так, рентабельність основної діяльності у 2023 році зросла на 5,62%, у 2024 році – на 12,22%. Дохід від продажів і рентабельність загального капіталу зросли на 2,68% і 6,33% відповідно в 2023 році і на 5,18% і 1,6% відповідно в 2024 році. Також слід відзначити високу прибутковість діяльності ТОВ «***».

Таким чином, фінансові ризики можна визначити шляхом розрахунку таких фінансових показників: платоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості. Ці показники визначаються на підставі даних балансу підприємства. Аналіз фінансових показників показує, що ТОВ «***» є фінансово стабільною та незалежною компанією.

Крім того, тенденції показників фінансової стійкості є переважно позитивними та пов'язані зі збільшенням капіталу підприємства, а саме зі значним зростанням нерозподіленого прибутку. Водночас слід зазначити, що аналізоване підприємство є неплатоспроможним, оскільки всі показники

ліквідності за 2022-2024 роки є нижчими за норму, що є насамперед результатом низького рівня дебіторської заборгованості та грошових потоків підприємства.

Загалом показники ділової активності, надані ТОВ «***», свідчать про незначне зниження ефективності підприємства за період 2022-2024 рр. Проте слід зазначити, що до кінця 2024 року погашення заборгованості та претензій прискорилося. У 2022-2024 рр. зросли показники рентабельності, що свідчить про зниження витрат і збільшення прибутку підприємства. Також слід відзначити високу прибутковість діяльності ТОВ «***».

Далі аналізуємо систему управління фінансовими ризиками підприємства.

2.3 Аналіз системи управління фінансовими ризиками товариства

Систему діагностики фінансових ризиків ТОВ «***» та визначення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства за підсумками минулого року здійснює експерт економічного відділу. За результатами аналізу головний економіст створює комплекс зниження фінансових ризиків на наступний рік. Контроль управління фінансовими ризиками здійснює директор ТОВ «***». Проте основним недоліком системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***» є відсутність постійного моніторингу фінансового стану підприємства протягом року.

Існує досить багато способів оцінити фінансові ризики підприємства. Як показав наведений аналіз, платоспроможність підприємства є низькою. Отже, необхідно визначити ризик банкрутства підприємства.

Оскільки коефіцієнт поточної ліквідності ТОВ «***» нижче нормативного значення, має сенс розрахувати коефіцієнт відновлення платоспроможності.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності:

$$\text{- 2022: } K_{\text{від}} = \frac{1,4960 + \frac{6}{12}(1,4960 - 3,0588)}{2,0} = 0,3573;$$

$$\text{- 2023 : } K_{\text{від}} = \frac{1,6866 + \frac{6}{12}(1,6866 - 1,4960)}{2,0} = 0,8909;$$

$$\text{- 2024 : } K_{\text{від}} = \frac{1,7540 + \frac{6}{12}(1,7540 - 1,6866)}{2,0} = 0,8938.$$

Розрахунки показали, що протягом усього аналізованого періоду (2022-2024 рр.) коефіцієнт менше одиниці ($K_{\text{від}} < 1$), тому ТОВ «***» не має реальних шансів відновити свою платоспроможність найближчим часом.

Структуру балансу ТОВ «***» можна вважати задовільною ($K_{\text{вт}} < 2$ і $K_{\text{від}} < 0,1$), тому розраховується коефіцієнт втрати платоспроможності.

Рівень втрати платоспроможності:

$$\text{- 2022: } K_{\text{вт}} = \frac{1,4960 + \frac{3}{12}(1,4960 - 3,0588)}{2,0} = 0,5526;$$

$$\text{- 2023: } K_{\text{вт}} = \frac{1,6866 + \frac{3}{12}(1,6866 - 1,4960)}{2,0} = 0,8671;$$

$$\text{- 2024: } K_{\text{вт}} = \frac{1,7540 + \frac{3}{12}(1,7540 - 1,6866)}{2,0} = 0,8854.$$

Розрахунки показали, що протягом усього аналізованого періоду (2022-2024) $K_{\text{вт}}$ менше одиниці ($K_{\text{вт}} < 1$), тому ТОВ «***» не має можливості підтримувати свою платоспроможність протягом трьох місяців.

Для аналізу фінансової ситуації за критеріями банкрутства (неспроможності) розроблено багато моделей активів.

Розрахунок вихідних показників для п'ятифакторної моделі Е. Альтмана проводився за формулами, наведеними в першому розділі і наведені в таблиці 2.9

Розрахунок значення Z показника за п'ятифакторною моделлю Е. Альтмана для ТОВ «Техінжиніринг»:

2022:

$$Z = 1,2 \cdot 0,6120 + 1,4 \cdot 0,2616 + 3,3 \cdot 0,3656 + 0,6 \cdot 1,8243 + 1,3908 = 4,7925;$$

2023

$$Z = 1,2 \cdot 0,6164 + 1,4 \cdot 0,3249 + 3,3 \cdot 0,4397 + 0,6 \cdot 1,3284 + 1,4519 = 4,8945;$$

2024:

$$Z = 1,2 \cdot 0,6443 + 1,4 \cdot 0,3409 + 3,3 \cdot 0,4394 + 0,6 \cdot 1,3734 + 1,3307 = 4,8552.$$

Таблиця 2.9.

Розрахунок попередніх показників п'ятифакторної моделі

Е. Альтмана за даними ТОВ «***»

Показники	Од. вим.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Вихідні дані:				
1. Власний капітал	тис. грн.	89049	90542	104849
2. Позикові кошти	тис. грн.	48814	68159	76345
3. Оборотні активи	тис. грн.	84379	97830	116735
4. Виторг від продажу продукції	тис. грн.	191736	230418	241111
5. Сума активів	тис. грн.	137863	158701	181194
6. Прибуток до оподаткування	тис. грн.	50406	69786	79608
7. Чистий прибуток	тис. грн.	36066	51568	61762
Розрахункові показники:				
8. Частка чистого оборотного капіталу в активах (ряд.3/ряд.5)	відн. од.	0,6120	0,6164	0,6443
9. Рівень рентабельності капіталу (ряд.7 / ряд.5)	відн. од.	0,2616	0,3249	0,3409
10. Рівень доходності активів (ряд.6 / ряд.5)	відн. од.	0,3656	0,4397	0,4394
11. Відношення власного капіталу (ринкової вартості акцій) до позикових коштів (ряд.1/ряд.2)	відн. од.	1,8243	1,3284	1,3734
12. Оборотність активів (ряд.4 / ряд.5)	відн. од.	1,3908	1,4519	1,3307

Джерело: власні дослідження

Як показують розрахунки, значення показника Z знаходяться в межах $\geq 3,0$, що свідчить про дуже низьку ймовірність банкрутства ТОВ «***» у період 2022-2024 рр.

Розрахунок вихідних показників моделі оцінки ймовірності банкрутства PROB представлено в таблиці 2.10.

Розрахунок кредитного рейтингового числа моделі PROB для оцінки ймовірності банкрутства для ТОВ «***»:

2022:

$$PROB = 0,996 - 0,732 \cdot 0,6965 - 0,099 \cdot 1,3908 - 0,982 \cdot 0,2960 = 0,0580;$$

2023:

$$PROB = 0,996 - 0,732 \cdot 0,6146 - 0,099 \cdot 1,4519 - 0,982 \cdot 0,3228 = 0,0856;$$

2024:

$$PROB = 0,996 - 0,732 \cdot 0,6257 - 0,099 \cdot 1,3307 - 0,982 \cdot 0,3746 = 0,0992.$$

Таблиця 2.10

**Розрахунок вихідних показників моделі оцінки ймовірності
банкрутства PROB за даними ТОВ «***»**

Показники	Од. вим.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Вихідні дані:	тис. грн.	89049	90542	104849
1. Власний капітал				
2. Довгострокові позикові кошти	тис. грн.	6967	7002	8516
3. Виторг від продажу продукції	тис. грн.	191736	230418	241111
4. Сума активів	тис. грн.	137863	158701	181194
5. Прибуток від продажу	тис. грн.	56754	74384	90312
Розрахункові показники:	відн. од.	0,6965	0,6146	0,6257
6. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (S) ((ряд.1 + ряд.2) / ряд.4)				
7. Коефіцієнт оборотності активів (Т) (ряд. 3 / ряд. 4)	відн. од.	1,3908	1,4519	1,3307
9. Коефіцієнт рентабельності реалізації на основі прибутку від реалізації (R) (ряд. 5/ ряд. 3)	відн. од.	0,2960	0,3228	0,3746

Джерело: власні дослідження

Значення PROB дуже низьке, близьке до нуля, що означає відсутність ймовірності банкрутства протягом усього аналізованого періоду (2022-2024).

Так, ТОВ проводить діагностику фінансових ризиків у системі та визначення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства за підсумками минулого року експертом економічного відділу. За результатами аналізу головний економіст створює комплекс зниження фінансових ризиків на наступний рік.

Контроль управління фінансовими ризиками здійснює директор ТОВ «***». Проте основним недоліком системи управління фінансовими ризиками

ТОВ «***» є відсутність постійного моніторингу фінансового стану підприємства протягом року. Відповідно до чинного російського законодавства підставою для визнання структури балансу незадовільною є виконання однієї з наступних умов: на кінець звітного періоду $K_{тл} < 2$; на кінець звітного періоду $K_{осс} < 0,1$. За даною методологією структуру балансу ТОВ «***» можна визнати задовільною.

Розрахунки показали, що ТОВ «***» не має реальних шансів відновити свою платоспроможність найближчим часом, а також зберегти її протягом трьох місяців протягом усього аналізованого періоду. Проте в період 2022-2024 рр. ТОВ було віднесено до категорії платоспроможних за критерієм банкрутства (неспроможності) автора, а ймовірність банкрутства є незначною через: значення Z-індикатора п'ятифакторної моделі Е. Альтмана, який має дуже низьку банкрутство $a_0 \geq b$. рейтинговий номер моделі оцінки ймовірності банкрутства ПРОБ дуже низький, що свідчить про відсутність ймовірності банкрутства. Різниця між результатами діагностики банкрутства в моделях стану та активів пов'язана з тим, що методологія розрахунку моделей активів базується насамперед на показниках прибутковості, які мають високий рівень та позитивну динаміку в ТОВ «***».

За результатами аналізу визначено заходи щодо вдосконалення управління фінансовими ризиками в підприємства на прикладі ТОВ «***».

РОЗДІЛ 3

ЗАХОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ «***»

3.1 Удосконалення системи управління фінансовими ризиками підприємства

Для вдосконалення системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***» необхідно відкоригувати існуючу політику управління оборотним капіталом.

Політика управління оборотним капіталом підприємства повинна бути скоригована відповідно до наступних основних кроків.

1. Аналіз оборотних коштів підприємства за минулий період. Результати аналізу дають змогу визначити загальну ефективність управління оборотним капіталом підприємства та визначити основні напрямки його вдосконалення на наступний період.

2. Визначення принципових підходів до формування оборотних коштів підприємства. Теорія фінансового менеджменту розглядає три основні підходи до формування оборотних коштів підприємства – консервативний, поміркований та агресивний.

Консервативний підхід до формування оборотних коштів дозволяє не тільки повністю задовольнити поточні потреби в усіх цих видах, але й створити велику кількість цих резервів на випадок непередбачених проблем у забезпеченні підприємства сировиною і матеріалами, погіршення внутрішніх умов виробництва продукції та надання послуг тощо. Поміркований підхід до формування оборотних коштів спрямований на повне задоволення нагальних потреб у всіх видах оборотних коштів і формування нормальних страхових сум на випадок найбільш типових відключень основної діяльності підприємства. Агресивний підхід до формування оборотних коштів полягає в мінімізації всіх можливих страхових резервів за окремими видами цих активів. Вибрані таким чином підходи до формування оборотних коштів підприємства, які

відображають різні співвідношення між ефективністю їх використання та ризиком, у кінцевому підсумку визначають розмір і суму цих активів щодо обсягу основної діяльності.

3. Оптимізація обсягу оборотних коштів. Така оптимізація повинна базуватися на обраному типі політики формування оборотних коштів, що забезпечує ефективність їх використання та певний рівень ризику. Процес оптимізації обсягу оборотних коштів складається з трьох етапів. На першому етапі з урахуванням результатів аналізу оборотних коштів минулого періоду визначається система заходів щодо формування резервів, метою яких є скорочення часу роботи підприємства і в рамках цього виробничо-фінансового циклу. На другому етапі на основі обраного типу політики формування оборотних коштів, планового обсягу виробництва, реалізації окремих видів продукції та виявлених резервів скорочення тривалості робочого циклу оптимізуються обсяг і рівень окремих видів цих активів. Засобом оптимізації є нормування терміну їх роботи та висоти. На третьому етапі визначається весь асортимент оборотних коштів підприємства на майбутній період.

4. Оптимізація співвідношення між постійною та змінною частинами оборотних коштів. Потреби в окремих видах оборотних коштів і їх обсяги в цілому сильно коливаються залежно від сезонних особливостей основної діяльності, наприклад, коли взимку зростає потреба в оборотних коштах у вигляді запасів сировини. Тому при управлінні оборотними коштами необхідно визначати їх сезонну складову, яка є різницею між їх максимальною та мінімальною потребами протягом року.

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотних коштів. Хоча всі види поточних активів тією чи іншою мірою ліквідні, загальний рівень їх негайної ліквідності повинен забезпечувати необхідну платоспроможність для виконання поточних фінансових зобов'язань підприємства. Для цього необхідно визначити частку оборотних коштів у вигляді грошових коштів, активів з високою та середньою ліквідністю з урахуванням обсягу та графіка майбутніх платіжних операцій.

6. Забезпечення підвищення рентабельності оборотних коштів. Окремі види оборотного капіталу можуть генерувати прямий дохід підприємства у вигляді відсотків і дивідендів (короткострокових фінансових вкладень). Тому невід'ємною частиною сформульованої політики є забезпечення своєчасного використання тимчасово вільних грошових ресурсів для створення ефективного портфеля короткострокових фінансових вкладень.

7. Забезпечення мінімізації втрат оборотних коштів у процесі їх використання. Всі види оборотних коштів так чи інакше піддаються ризику втрати. Так, з грошовими коштами існує ризик інфляційних втрат, з короткостроковими фінансовими інвестиціями – втратити частину доходу через несприятливу кон'юнктуру фінансового ринку, з претензіями – безнадійність, з запасами – природний спад.

З метою підвищення ефективності використання оборотних активів ТОВ «***» необхідно збільшити його оборотні кошти, для чого необхідно вжити наступних заходів:

- збільшення довгострокових кредитів. Якщо довгострокових кредитів у структурі зобов'язань порівняно мало, можна спробувати отримати додатковий довгостроковий кредит. В умовах розвиненої ринкової економіки довгостроковий кредит для підприємства має свої переваги: відсотки нижчі за короткостроковий, термін погашення довший;

- зменшити знерухомлення засобів в основних фондах, але не завдати шкоди виробництву. Зберігаючи активну частину основних засобів, можна, наприклад, спробувати позбутися частини або всіх довгострокових фінансових вкладень, якщо вони не мають особливого значення для підприємства;

- збільшити власний капітал за рахунок збільшення статутного капіталу, зменшення дивідендів і збільшення нерозподіленого прибутку і резервів, збільшення рентабельності за рахунок контролю витрат і агресивної бізнес-політики.

Щоб зменшити поточні фінансові потреби, необхідно:

- 1) зменшити дебіторську заборгованість. Потрібно скоротити тривалість

відстрочки платежу, намагаючись при цьому не втратити клієнтів. Це може бути корисно: виставлення рахунків, факторинг, спонтанне фінансування. Загалом, вам слід ретельно дослідити свій ринок, перш ніж скорочувати середню тривалість відстрочки. Оцінюючи затримки підприємства, перевірте, чи збільшення трафіку переважає втрати від цих тривалих періодів. Також необхідно зменшити частку підозрілих клієнтів шляхом систематичного нагадування боржникам про минулий платіжний період та проведення вибіркової політики щодо боржників. Звичайно, корисно знайти спосіб покращити комунікацію між вашою компанією та фінансовими службами, щоб швидко припинити продажі клієнтам, які запізнюються з платежами та взагалі не оплачують товар;

2) зменшити оборотні кошти. Погане управління запасами або відсутність контролю може призвести до неплатоспроможності підприємства;

3) збільшення затримок шляхом продовження термінів розрахунків з постачальниками великої кількості сировини, матеріалів і товарів. Крім того, це можна зробити з тими постачальниками, які хочуть продати великі обсяги підприємства.

ТОВ «***» також має оптимізувати управління запасами. При збільшенні запасів на 20-25% приріст дебіторської заборгованості становить 25-30%. Причинами збільшення товарних запасів є, насамперед, підвищення цін постачальників на комплектуючі, матеріали, запасні частини для ремонтно-обслуговувальних потреб та інструменти в середньому на 10%, неефективність системи реалізації невикористаних запасів та збільшення вартості спецавтомобілів і запасних частин.

Пропонована політика раціоналізації оборотного капіталу включає наступне:

1) розробка та впровадження комплексної автоматизації розрахунку оптимальної величини нормативів оборотних коштів;

2) науково обґрунтоване співвідношення оптимального обсягу запасів кожного виду матеріальних ресурсів;

3) уточнення норм і нормативів оборотних коштів при зміні технології та організації виробництва, зміні цін, тарифів та інших показників.

Для оптимізації обсягу запасів при нормуванні слід враховувати наступні моменти:

1) при розстрочці не враховуються запаси, що знаходяться на складах більше одного року, а також запаси, що перевищують річний термін використання;

2) не включати при нормуванні запасів і незавершеного виробництва надлишки неефективно використаних коштів.

З метою оптимізації управління запасами рекомендується розглянути такі заходи щодо роботи з запасами:

1) розподіл запасів за видами матеріальних ресурсів за структурно-функціональними підрозділами та відділами підприємства;

2) створення бази даних недовикористаних резервів за функціональними групами;

3) розробляє заходи щодо інтеграції функціональних підрозділів підприємства у видобуток та реалізацію невикористаних запасів;

4) спрямування уваги структурно-функціональних підрозділів і служб на суворе завдання реалізації неліквідних активів;

5) проведення щоквартальних інвентаризацій запасів зі строком зберігання більше 1 року для виявлення зайвих, неефективно використаних активів;

6) за результатами інвентаризації та технологічного аудиту виконувати роботи щодо включення виробничих запасів із терміном придатності більше одного року з урахуванням можливості заміни;

7) регулярно (не рідше одного разу на квартал) аналізувати оборотність запасів, дотримання нормативів запасів;

8) визначення потреби в коштах для придбання запасів з метою забезпечення контролю за цільовим та ефективним використанням оборотних коштів і нормативів запасів;

9) забезпечення подальшого вдосконалення планування товарних і

грошових потоків;

10) залучення кредиторів.

Механізмом досягнення оптимізації управління запасами є також організація роботи із закупівлі товарно-матеріальних цінностей безпосередньо у постачальників, минаючи посередників.

Тендери (тендери) організовуються з метою виявлення постачальників, що пропонують найякісніші матеріальні цінності за найнижчими цінами, і розробки нових форм закупівель. Метою запасних закупівель є досягнення оптимального співвідношення параметрів: ціна, якість, своєчасна поставка.

При поданні пропозиції про купівлю акцій особливу увагу слід звернути на наступні аспекти:

- дотримання постачальниками необхідного рівня якості цінностей, що поставляються;
- перевірка надійності постачальників;
- мінімальна ціна матеріалу, що поставляється;
- відповідність матеріалів, що поставляються, технологічним вимогам нормативної документації на продукцію;
- оптимальні умови оплати для підприємства.

Для ефективного управління запасами також можна рекомендувати оптимізацію управління витратами організації. Контроль витрат досягається шляхом мінімізації витрат, а саме шляхом контролю за структурою та раціональним витрачанням матеріалів, праці, енергії, фінансових ресурсів на всі види діяльності та включає використання наступних механізмів оптимізації:

1) норми та норми витрат на основі розрахунків затверджені та збережені в комп'ютерній версії. Норми і нормативи коригуються з урахуванням результатів впровадження організаційно-технічних заходів, раціоналізаторських пропозицій і винаходів;

2) планування всіх видів змінних витрат на виробництво послуг на основі норм і нормативів;

3) розрахунок потреби в ресурсах і планування витрат на створення нового

продукту, розвиток виробничих потужностей і забезпечення якості продукту.

Вищезазначені заходи дозволяють підприємству вивільнити резерви в розмірі 10% наявних оборотних коштів ТОВ «***», які на кінець 2024 року становлять 12134 тис. грн.

Вивільнення цієї суми оборотних коштів дає можливість змінити показники використання оборотних коштів підприємства.

Таким чином, умовний коефіцієнт оборотності оборотних коштів ТОВ «***» становить:

$$\begin{aligned} \text{Коб(оа)} &= 241111 / (181194 - 12134) = 1,43 \text{ (обороти)} \\ &\text{- тривалість одного обороту оборотних коштів (дні):} \\ \text{Поб(оа)} &= 365 / 1,43 = 255,25 \text{ (оборотів)} \end{aligned}$$

Отримані результати розрахунків представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Аналіз зміни показників споживання оборотних коштів
ТОВ «***»**

Назва показиків	Дані показиків		Відхилення (+; -)
	2024 р.	2025 р. (прогноз)	
Виторг від продажу продукції, тис. грн.	241111	241111	-
Середньорічна величина оборотних коштів, тис. грн.	181194	169060	-12134
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,33	1,43	+0,01
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	274,44	255,25	-19,19

Джерело: власні дослідження

З таблиці 3.1 видно, що заплановані заходи скорочують час оборотності оборотних коштів на 19 днів.

Збільшення обсягу виробництва за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів ТОВ «***» виглядає наступним чином:

$$\Delta B = (255,25 - 274,44) \cdot 241111 / 365 = 12676 \text{ (тис. грн.)}$$

Розрахунки показали, що за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів ТОВ «***» обсяг виробництва збільшиться до 12676 тис. грн.

Тому для вдосконалення системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***» необхідно запровадити системи наглядової звітності. Система контрольної звітності включає форми та звіти, що відображають структуру короткострокових активів підприємства, які дають можливість більш детально розглянути кожен складову короткострокових активів: звіт про структуру активів, реєстр дебіторської заборгованості, звіт про інвентаризацію. Для підвищення ефективності використання ліквідних активів ТОВ «***» необхідно:

- на етапі створення промислових запасів: встановлення економічно обґрунтованих нормативів запасів; звернення до постачальників сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих тощо. до споживачів; широке використання прямих довгострокових зв'язків; розширення системи складської логістики та комплексної механізації та автоматизації вантажно-розвантажувальних робіт на складах;

- у фазі роботи: прискорення науково-технічного прогресу (впровадження прогресивної техніки і технологій, особливо безвідходних і маловідходних); розвиток стандартизації, уніфікації, типізації; удосконалення форм організації виробництва шляхом використання більш дешевих будівельних матеріалів; удосконалення системи економічного стимулювання економічного використання сировини та паливно-енергетичних ресурсів; збільшення частки продукції, робіт, послуг з підвищеним попитом;

- у фазі обігу: наближення споживачів продукції, деталей, послуг до їх виробників; вдосконалення системи оплати праці; збільшення обсягу реалізації продукції за рахунок виконання замовлень по прямих зв'язках, за рахунок дострокового випуску продукції, виконання робіт і послуг, виготовлення продукції та виконання робіт і послуг із складованих матеріалів.

Реалізація ефективної політики управління поточними активами призведе до:

- усунення періодичних збоїв у роботі підприємства через відсутність резервів грошових коштів;
- скорочення непотрібних витрат на фінансування за рахунок тимчасово

вільних, неактивних оборотних коштів і надлишкових резервів готівки;

- визначення оптимального рівня запасів грошових коштів призводить до максимізації прибутку підприємства.

Запропоновані заходи дозволять скоротити час оборотності оборотних коштів на 19 днів. Приріст обсягу виробництва за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів ТОВ «***» досягає 12676 тис. грн.

3.2 Шляхи зниження фінансових ризиків на ТОВ «*»**

Щоб знизити фінансові ризики підприємства, необхідно ретельніше перевіряти дебіторську заборгованість.

Оскільки вони є частиною оборотного капіталу, а саме оборотного капіталу, дебіторської заборгованості та, перш за все, невиправданої «підвіски», вони значно зменшують оборотність оборотних коштів і тим самим зменшують дохід підприємства, що впливає на фінансову стабільність підприємства.

Для покращення управління претензіями ми можемо рекомендувати підприємства такі заходи:

- здійснює постійний моніторинг стану дебіторської та заборгованості, виявлення та усунення негативної операційної тенденції;
- постійний моніторинг непогашеної заборгованості перед клієнтами та постачальниками;
- скорочення термінів зберігання запасів на складах, забезпечення ритмічності поставок, стабільних і тривалих відносин з постачальниками сировини і матеріалів, сприяння збуту продукції в період сезонного зниження попиту.

Для збільшення фінансових ресурсів підприємство повинна розробити широкий спектр контрактних моделей з гнучкими умовами оплати та гнучкими цінами. Можливі різні варіанти: від передоплати або часткової передоплати до передачі продажу та банківської гарантії.

У 2024 році важливу частину в структурі джерел коштів підприємства становила заборгованість. Його частка постійно зростає. Це вкрай негативна тенденція. Через великий обсяг боргів показники ліквідності залишаються нижче допустимих значень, що визначає неплатоспроможність підприємства. У структурі заборгованості покупців найбільшу вагу має заборгованість перед постачальниками та підрядниками.

Серед різних варіантів відновлення нормальної структури балансу слід звернути увагу на можливість реструктуризації заборгованості перед кредиторами.

Серед інших оперативних заходів також слід виділити цінову політику підприємства. До цього підприємство займала майже монопольне становище на ринку в умовах планової системи дистрибуції і не відчувала відсутності платоспроможного попиту на її послуги. З переходом до ринкових відносин на ринку з'явилися більш технологічно розвинені конкуренти, які змогли запропонувати більш якісні послуги та завоювати своїх споживачів. Підприємство не могло гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища, що призвело до зниження обсягів продажів та недовикористання відповідних потужностей.

Підприємство може спробувати отримати безповоротну або поворотну фінансову підтримку держави з бюджетів різних рівнів, позабюджетних фондів галузей і міжгалузевих галузей. Однак цей захід з відновлення платоспроможності здійснюється за умови виконання кількох умов: наявність плану санації; безумовне врахування цільового використання вже виділеної державної фінансової підтримки. Проаналізувавши ці можливості покращення результатів діяльності, можна зробити висновок, що в нинішній ситуації найоптимальнішим є збільшення обсягів продажів, а також покращення роботи з дебіторами.

Бухгалтери, фінансовий та управлінський персонал підприємства повинні навчитися управляти боргами боржників, щоб не втратити зароблені кошти, отриманий прибуток і зменшити ризики фінансових втрат. У сучасній торгово-

фінансовій практиці продаж продукції в кредит (відстрочка платежу) набув поширення як у нас, так і в країнах з розвиненою ринковою економікою.

Формування принципів кредитної політики відображає умови цієї політики і спрямоване на підвищення ефективності основної та фінансової діяльності підприємства. За основним характером кредитна політика може бути: консервативною; помірний; агресивний. При виборі типу кредитної політики слід враховувати такі основні фактори:

- сучасні ділові та фінансові практики торгівлі;
- загальний стан економіки, що визначає рівень фінансової спроможності та платоспроможності покупців;
- поточна кон'юнктура товарного ринку, попит на продукцію підприємства;
- потенційна можливість підприємства збільшити обсяги виробництва при розширенні можливостей збуту за рахунок кредитування;
- правові умови забезпечення стягнення претензій;
- фінансові можливості підприємства щодо спрямування коштів у дебіторську заборгованість;
- фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, їх ставлення до прийнятного рівня ризику в бізнесі.

При визначенні типу кредитної політики слід враховувати, що її жорсткий (консервативний) варіант негативно впливає на зростання обсягів бізнесу підприємства та формування стабільних ділових відносин, тоді як м'який (агресивний) варіант може спричинити надмірне відволікання фінансових ресурсів, знизити рівень платоспроможності підприємства, спричинити значні витрати на стягнення заборгованості та зрештою знизити рентабельність оборотних коштів.

Кредитна політика визначається наступними пунктами.

1. Строк позики. Термін кредиту вказує на найбільший термін, протягом якого покупець може розрахуватися за продану продукцію. Подовження терміну кредитування стимулює обсяг реалізації продукції (за інших умов), але водночас призводить до збільшення обсягу фінансових активів, вкладених у дебіторську

заборгованість, і подовження тривалості фінансового та загального господарського циклу підприємства. Тому при визначенні розміру кредитного періоду необхідно оцінити його вплив на економічні показники підприємства в цілому.

2. Кредитні стандарти - мінімальна фінансова спроможність, якою повинні володіти клієнти, щоб мати право на можливість відстрочення платежу, і дозволені суми кредиту, що пропонуються різним категоріям клієнтів. Розмір наданої позики вказує на максимальну межу суми боргу покупця за пропонований товар або споживчий кредит. Його розмір визначається з урахуванням виду реалізованої кредитної політики (рівня прийнятного ризику), планованого обсягу реалізації продукції на умовах відстрочки платежу, середнього обсягу реалізації готової продукції, фінансового стану підприємства-кредитора та інших факторів.

3. Політика збору платежів - рівень лояльності до клієнтів при наданні кредиту. Система штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язань покупця, сформована при розробці умов кредитування, повинна передбачати відповідні штрафні санкції, пеню та пеню. Розмір цих штрафних санкцій повинен повністю компенсувати всі фінансові втрати підприємства-кредитора (втрати доходів, втрати внаслідок інфляції, компенсація ризику зниження платоспроможності тощо).

4. Знижки (знижки за дострокову оплату) - розмір і період дії знижок. Витрати за кредитом характеризуються системою цінових знижок за негайну оплату придбаної продукції. При визначенні вартості товарного (підприємницького) або споживчого кредиту необхідно враховувати, що його розмір не повинен перевищувати процентну ставку короткострокового фінансового (банківського) кредиту. В іншому випадку це не стимулює продаж продукції в кредит, оскільки покупцеві вигідніше взяти в банку короткостроковий кредит (на термін, який дорівнює терміну кредитування, визначеному продавцем) і розрахуватися за придбану продукцію при покупці.

Реалізація вищезазначених заходів та запровадження ефективної кредитної

політики сприятиме кращому управлінню дебіторською заборгованістю, а відтак і більшій платоспроможності ТОВ «***». Скажімо, в рамках заходів щодо скорочення дебіторської заборгованості сума дебіторської заборгованості ТОВ «***» зменшиться на 15% і досягне 8100 тис. грн. На поповнення фондів спрямована сума погашених вимог (1429 тис. грн.), Сума коштів становить 9814 тис. грн.

Ефект від цих заходів можна визначити шляхом розрахунку умовних показників платоспроможності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$2025 \text{ (ум): } \text{Кал} = 9814 / 69178 = 0,1419.$$

Коефіцієнт проміжного покриття:

$$2025 \text{ (ум): } \text{Кпп} = (9814 + 8100) / 69178 = 0,2589.$$

Коефіцієнт поточної ліквідності:

$$\text{Ум.): } \text{Кпл} = 121343 / 69178 = 1,7540.$$

Отримані результати наведені в таблиці 3.2.

Як видно з таблиці 3.2., в результаті запланованих заходів фінансовий стан покращиться. Про це свідчить позитивна динаміка показника абсолютної ліквідності.

Таблиця 3.2.

Показники платоспроможності ТОВ «*»**

за результатами реалізації заходів щодо зменшення вимог, відн. од.

Показники	Норматив	2024 р.	2025 р.	Відхилення (+, -)
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\geq 2,0$	1,7540	1,7540	-
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	0,2589	0,2589	-
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\geq 0,2$	0,1197	0,1419	+0,0222

Джерело: власні дослідження

Таким чином, для зниження фінансових ризиків ТОВ «***» необхідно прийняти ефективну кредитну політику підприємства, а саме:

- проведення дисконтної політики;
- класифікувати клієнтів;
- збільшення кола потенційних клієнтів;

- система штрафів за прострочені вимоги.

В результаті цих дій сума дебіторської заборгованості ТОВ «***» зменшиться на 15% і досягне 8100 тис. грн. На поповнення фондів спрямована сума погашених вимог (1429 тис. Грн.), Сума коштів становить 9814 тис. грн. При цьому зростає показник абсолютної ліквідності.

Зазначені заходи знижують рівень фінансових ризиків підприємства та покращують фінансовий стан підприємства.

3.3. Механізм нейтралізації фінансових ризиків підприємства

Сьогодні діяльність кожної підприємства піддається багатьом фінансовим ризикам. «Фінансовий ризик – це ймовірність несподіваних фінансових втрат в умовах невизначеності в умовах фінансової діяльності підприємства»

«Фінансовий ризик негативно впливає на економічний розвиток підприємства, що означає відтік коштів з рахунків підприємства. Це супроводжується зниженням ліквідності активів, їх оборотності і, як наслідок, зниженням рентабельності діяльності»

У системі управління фінансовими ризиками кожної підприємства ключову роль відіграють різноманітні механізми їх нейтралізації, які являють собою систему методів зменшення їх негативних наслідків .

При цьому внутрішні механізми нейтралізації бізнес-ризиків охоплюють більшість фінансових ризиків підприємства. Основною перевагою використання внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків є прийняття альтернативних управлінських рішень , які, як правило, не залежать від інших суб'єктів господарювання. Механізми нейтралізації ризиків базуються на певних умовах фінансової діяльності підприємства а також її фінансові можливості. Це означає, що в процесі нейтралізації враховуються фактори, які впливають на рівень фінансових ризиків. Система методів нейтралізації фінансових ризиків включає різні методи.

Одним із найпростіших методів у системі внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків є уникнення ризиків, що полягає у розробці компанією заходів виключення окремі види фінансового ризику в цілому.

Таким чином, уникнення ризику може проявлятися в наступному:

1. Відмова від високоризикованих операцій. Застосування цього методу є обмеженим, а часом і недоцільним, оскільки більшість фінансових операцій підприємства пов'язані із здійсненням його основної діяльності, що забезпечує формування прибутку, тоді як діяльність підприємства завжди піддається фінансовим ризикам.

2. Відмова від продовження ділових відносин з тими партнерами, які часто порушують договірні зобов'язання. Тому, щоб уникнути ризиків, підприємств повинна періодично аналізувати стан виконання зобов'язань партнерів за підписаними договорами.

3. Відмова від використання великого позичкового капіталу. Це дозволяє уникнути ризику втрати фінансової стійкості підприємства. Однак цей метод призводить до зменшення кредитного плеча.

4. Відмова від надмірного використання оборотних коштів невеликої вартості. Це запобігає ризику банкрутства підприємства в майбутньому. Проте такий спосіб позбавляє підприємство додаткового доходу протягом року за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції та частково створює нові ризики за рахунок зменшення обсягів страхових резервів на сировину, матеріали та готову продукцію.

5. Відмова від тимчасового безоплатного використання фінансових активів у короткострокових фінансових інвестиціях, що дозволяє уникнути депозитного та процентного ризиків, але тут є ризик упущеної вигоди.

Таким чином, уникнення фінансового ризику позбавляє підприємство додаткового прибутку та негативно впливає на швидкість та ефективність його економічного розвитку. "При цьому уникнення ризику має здійснюватися за таких основних умов:

- якщо відмова від одного ризику не призводить до виникнення іншого

ризиків такого ж або більш високого рівня;

- якщо рівень ризику не порівнянний з рівнем прибутковості за співвідношенням "прибутковість-ризик";

- якщо загрозливий фінансовий збиток перевищує можливість відшкодування компаній за власний рахунок;

- якщо дохід від ризикового бізнесу є незначним; - якщо фінансові операції не характерні для них компаній за своєю природою та їх Відсутня інформаційна база для визначення рівня фінансової ризику» .

На нашу думку, важко розглядати уникнення ризику за рахунок додаткових функцій.

До системи фінансових ризиків зазвичай входять:

1. Максимальна сума позикових коштів, використаних у певній формі ваги. Цей ліміт зазвичай встановлюється окремо для кожного виду діяльності.

2. Мінімальна кількість коштів у дуже ліквідній формі - також як особлива вага. Це забезпечує формування «ліквідної подушки», що складається переважно з короткострокових фінансових вкладень, а також короткострокової дебіторської заборгованості.

3. Максимальний розмір комерційного або споживчого кредиту, що надається одному клієнту. Цей кредитний ліміт призначений для зменшення кредитного ризику.

4. Максимальний розмір вкладу, розміщеного в одному банку. Це обмеження спрямоване на зниження депозитного ризику, якщо цей вид ризику нерозривно пов'язаний з діяльністю підприємства.

5. Максимальний розмір інвестування в цінні папери одного емітента. Метою такої форми обмеження є зменшення безсистемної концентрації фінансового ризику при створенні портфеля цінних паперів.

6. Найбільший термін передачі дебіторської заборгованості. Прийняття цього стандарту забезпечує обмежений ризик дефолту, ризик інфляції та кредитний ризик.

Таким чином, обмеження концентрації фінансових ризиків є одним із

найпоширеніших внутрішніх механізмів управління ризиками в бізнес-операціях, але стримування – ні. вимагає чималих витрат. Наступним методом нейтралізації внутрішнього ризику в підприємства є диверсифікація.

Таким чином, диверсифікація виявляє лише несистематичні ризики, ті, що залежать від діяльності підприємства. По-перше, диверсифікація використовується для зниження ризику портфеля. Диверсифікація - це розподіл ризиків, розподіл, що в результаті перешкоджає їх концентрації.

Основними формами розподілу фінансових ризиків можуть бути:

1. Диверсифікація видів фінансової діяльності, яка ґрунтується на використанні альтернативних можливостей отримання прибутку від різноманітних фінансових операцій – короткострокових фінансових інвестицій, створення кредитного портфеля, реальних інвестицій тощо.

2. Диверсифікація валютного портфеля підприємства, тобто використання в зовнішньоекономічних операціях декількох валют, що відповідно знижує валютний ризик. 3. Диверсифікація депозитного портфеля, тобто розміщення тимчасово вільних коштів у кількох банках, що призводить до зниження рівня депозитного ризику.

4. Диверсифікація кредитного портфеля, що дає можливість розширити коло покупців, що призводить до зниження рівня кредитного ризику.

5. Диверсифікація портфеля цінних паперів, що дозволяє знизити ризик портфеля до більш несистематичного рівня, не знижуючи норми його прибутку.

6. Диверсифікація реальної інвестиційної програми, яка передбачає включення в інвестиційну програму інвестиційних проектів різного спрямування, що дає можливість знизити загальний інвестиційний ризик у межах програми.

Важливо підкреслити, що максимальний ефект диверсифікації фінансових ризиків досягається за рахунок включення до портфеля негативно корельованих інструментів. При цьому рівень фінансового ризику портфеля в цілому знижується, якщо рівень ризику цих інструментів однаковий.

Слід також зазначити, що механізм диверсифікації має вибірккову дію щодо

зменшення негативних наслідків окремих фінансових ризиків. Цей метод може лише зменшити несистематичні ризики, механізм диверсифікації не має ефекту, оскільки нейтралізує переважну більшість систематичних ризиків, включаючи інфляційний ризик, податковий ризик та інші види ризиків. У зв'язку з цим використання цього механізму в підприємства обмежене, оскільки диверсифікація не може вплинути на багато видів ризиків.

Пропонуємо наступний спосіб нейтралізації внутрішнього ризику в підприємства - трансфер. Механізм передачі фінансових ризиків заснований на частому їх перенесенні на партнерів будь-яких фінансових операцій. У цьому випадку частина фінансових ризиків, які вони несуть, перекладається на партнерів, вони мають більше можливостей для нейтралізації їх негативних наслідків і більш ефективні засоби внутрішнього страхового захисту.

Передача може виражатися в наступних напрямках:

1. Розподіл ризиків між учасниками інвестиційного проекту. Таким чином, підприємств може перекласти фінансові ризики, пов'язані з невиконанням графіка або неякісністю будівельно-монтажних робіт, разом з вкраденими будматеріалами тощо. У цьому випадку нейтралізація для підприємства полягає в тому, що, наприклад, за рахунок підрядника переробляються роботи, накладаються пені та штрафи за порушення тощо.

2. Розподіл ризику між підприємством і постачальниками сировини і матеріалів. У даному випадку мова йде про фінансові ризики, пов'язані з втратою або пошкодженням чиеїсь власності під час транспортування та вантажно-розвантажувальних робіт.

3. Розподіл ризику між учасниками лізингового бізнесу. При операційній оренді підприємств передає різні ризики орендодавцю, включаючи, наприклад, ризик морального зносу активу, ризик зниження продуктивності тощо. Все це прописано в договорі.

4. Розподіл ризику між учасниками факторингового чи форфейтингового бізнесу. У цьому випадку на передачу насамперед поширюється кредитний ризик підприємства, який значною мірою перекладається на комерційний банк або

факторингову компанію, але за певну плату.

Наступним способом нейтралізації ризиків є самострахування, яке ґрунтується на резервуванні частини своїх фінансових ресурсів для подолання можливих негативних наслідків.

Основними формами самострахування фінансових ризиків є створення резервного або страхового, фонду підприємства, створення цільових резервних фондів, створення резервних сум фінансових активів у бюджетній системі, які звітуються до різних центрів відповідальності, створення системи страхових резервів матеріальних і фінансових активів за окремими елементами оборотних коштів, нерозподіленого залишку прибутку.

Використовуючи самострахування як механізм нейтралізації фінансових ризиків, важливо розуміти, що страхові резерви, хоч і дають можливість швидкої компенсації, «заморожують» значну частину фінансових активів. Це, у свою чергу, призводить до зниження ефективності використання власного капіталу підприємства та посилення його залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Важливо оптимізувати обсяг зарезервованих фінансових активів щодо їх подальшого використання для нейтралізації окремих видів фінансових ризиків. Такими ризиками можуть бути: незастраховані фінансові ризики; низька ймовірність виникнення фінансових ризиків прийнятної та критичної рівня; фінансові ризики на прийнятному рівні, очікувані витрати від очікуваних втрат невеликі.

Наступний спосіб нейтралізації фінансових ризиків називається хеджуванням ризиків, для чого використовуються похідні фінансові інструменти, а саме ф'ючерсні контракти, форвардні контракти, опціони, свопи.

Зменшення фінансових ризиків є дуже ефективним механізмом зменшення потенційних фінансових втрат у разі ризикованої події. Рівень витрат на хеджування значно нижчий, ніж рівень хеджування зовнішніх витрат фінансових ризиків методом захисту від ризику, пов'язані з невизначеністю майбутніх змін цін на активи.

Хеджування - це:

- лише захист від втрат, ризиків, але не спосіб отримання чистого прибутку в будь-якій формі як самоціль;

- лише захист від ринкового ризику, але не захист від інших типів ризиків, доступних на ринку, напр. з операційної;

- хеджування тільки за допомогою деривативів, але не за допомогою інших доступних на ринку інструментів. Хеджер — це учасник ринку, який хеджує від ризику для власної вигоди. Можливі види охорони кордону:

- виробники товарів або власники певної нерухомості; вони сподіваються продати його в якийсь момент у майбутньому і таким чином захистити себе від можливого падіння ціни на їхні товари чи інші активи;

- споживачі товарів або покупці нерухомості; вони сподіваються купити в майбутньому; в їхніх інтересах захиститися від можливого майбутнього зростання цін;

- оптовики або просто комерційні брокери, які, залежно від того, чи є у них нерухомість чи тільки збираються її купити, страхуються від можливого падіння чи подорожчання. Хеджування – це спосіб захисту капіталу.

Сутність хеджування полягає саме в збереженні капіталу в умовах непередбачуваних коливань цін на його складові з використанням надзвичайних фондів.

Захистити ціну нерухомості від її власного зниження або підвищення неможливо, оскільки це об'єктивний процес. Ви можете лише спробувати захистити себе від втрати капіталу.

Залежно від рівня здійсненності хеджування поділяється на два види:

- фондове або реальне хеджування - хеджування інструментами ф'ючерсного ринку: ф'ючерсними контрактами та фондовими опціонами;

- проти безкоштовного або фальшивого хеджування - хеджування з використанням будь-якого позабіржового ринку деривативів, наприклад, з використанням ф'ючерсів, позабіржових опціонів, свопів.

Розглянемо механізм передачі ринкового ризику за ф'ючерсними контрактами на прикладі тривалого хеджування (хеджування покупця).

Припустимо, підприємств планує закупити велику партію металу за півроку, але боїться подорожчання сировини. Водночас підприємство вирішило застрахувати ризик. Таким чином, у розглянутому випадку підприємств може купувати ф'ючерсні контракти на біржі з поставкою цього металу через півроку.

Оскільки ф'ючерсні контракти є стандартизованими за своєю природою, кількість контрактів, що відповідає кількості металу, який підприємств має намір придбати в майбутньому, повинна бути обрана з певним коефіцієнтом хеджування. Якщо цей тип металу недоступний на біржі, підприємств може виконати перехресне хеджування та використати ф'ючерсний контракт на актив, який тісно пов'язаний з базовим активом – бажаним металом. При покупці ф'ючерсного контракту достатньо внести лише початкову маржу. Також потрібно враховувати комісійні.

Відомо, що форвардні контракти поділяються на розрахункові та поставки. Більшість ф'ючерсних контрактів є розрахунковими, тобто вони не передбачають передачу базового активу як такого, а дохід формується як різниця між ціною продажу та ціною покупки ф'ючерсного контракту. У більшості випадків також не пропонується постачання основного засобу, якщо активом є сам продукт, ціна якого повинна бути застрахована.

Механізм хеджування ф'ючерсними контрактами виглядає наступним чином. Якщо ціна базового активу зростає, підприємств повинна заплатити суму, яку вона не очікувала на спотовому ринку, щоб компенсувати ці витрати прибутком на ф'ючерсному ринку, оскільки ціна придбаного ф'ючерсного контракту також зростає і відповідає ціні базового активу на момент закінчення терміну дії контракту.

Крім того, фінансовий результат є однаковим, якщо ринок базового активу рухається в будь-якому напрямку: хеджування за допомогою ф'ючерсів не дозволяє отримати надприбуток, коли ринок рухається в напрямку хеджера (у нашому випадку падіння цін на метал), оскільки заощадження на купівлі металу замінюються ф'ючерсним ринком.

Якщо говорити про поставлені ф'ючерсні контракти, то механізм

хеджування такий же, як і для ф'ючерсних контрактів з розрахунками: ризик хеджується шляхом заміщення збитків прибутками готівкового ринку на ф'ючерсному ринку, оскільки рахунок хеджування також створює прибуток або збиток як різницю між поточною ціною контракту та ціною його покупки. Єдина відмінність полягає в тому, що сам базовий актив поставляється через біржовий механізм і не за ціною купівлі ф'ючерсного контракту, а за спотовою ціною базового активу на спотовому ринку. При хеджуванні ф'ючерсними контрактами важливо звернути увагу на основу.

Якщо на ринку існує ситуація контанго (ціна ф'ючерсу вища за ціну базового активу на ринку), кінцева ціна закупівлі металу відповідає ціні покупки. форвардний контракт, тобто база повинна бути сплачена більше, оскільки дохід на ф'ючерсному ринку не повністю покриває переплачену суму на готівковому ринку.

У разі затримки (ціна на спотовому ринку перевищує ціну ф'ючерсного контракту) довгострокове хеджування дозволяє заощадити суму, рівну базису, який діяв на ринку на момент купівлі контракту, оскільки прибуток від операції на ф'ючерсному ринку більший, ніж збиток на готівковому ринку.

Іншим інструментом хеджування є ф'ючерсний контракт. Ф'ючерсний контракт - це індивідуальний контракт на фіксований період часу, який відповідає потребам клієнтів і зазвичай укладається поза біржею для фактичного продажу. або придбання основного засобу та страхування постачальника чи покупця від будь-яких несприятливих змін ціни.

У нашому випадку підприємство має укласти ф'ючерсний контракт на купівлю металу на заздалегідь узгоджених умовах. Механізм захисту тут інший. Оскільки ф'ючерсний контракт не є стандартизованим і є інструментом позабіржового ринку, то в даному випадку підприємств повинна укласти контракт з певною особою, яка боїться падіння ціни на метал і хоче скорегувати ціну продажу в майбутньому. Ви можете вказати всі необхідні умови в договорі. Але якщо при укладанні ф'ючерсного контракту гарантом виконання зобов'язань виступає фондова біржа, то при укладанні ф'ючерсного контракту виникають

додаткові ризики через платоспроможність контрагента угоди.

Крім ф'ючерсів і ф'ючерсних контрактів, як інструмент хеджування може виступати інструмент опціонного контракту. Використання опціонів як інструменту хеджування дозволяє генерувати грошові потоки в різних напрямках. У нашому випадку, щоб хеджувати ризик зростання цінами на метал, підприємств може придбати опціон - право придбати базовий актив у майбутньому за попередньо узгодженою початковою ціною, сплативши за це право певну плату - премію.

Механізм хеджування ризику схожий на ф'ючерсний ринок, тобто. прибуток на ринку опціонів компенсує втрати, понесені на поточному ринку. Сума, яка повинна бути тимчасово витрачена на хеджування, визначається премією, обраною при початковій ціні.

У той же час повністю хеджувати ризик зміни ціни базового активу практично неможливо. Так, у разі зростання, хеджування ціни металу дозволяє зафіксувати ціну покупки металу, яка збільшується на тимчасову суму, вартість, яка діяла на момент укладення опціонного контракту. Однак хеджування опціонами дозволяє отримати прибуток випадку падіння ціни на метал, оскільки ринок опціонів виплачує максимальну суму, що дорівнює ціні страйку.

Також важливо звернути увагу на те, чи є опціон у грошах (і наскільки втрачена внутрішня вартість позиції та час). те, що біржові контракти не є довгостроковими і дозволяють захистити позиції учасників господарських відносин лише в один момент. Товарообмінні угоди можуть укладатися на більш тривалий термін і встановлюватися певний рівень ціни на кілька моментів у майбутньому.

Серед інших методів внутрішньої нейтралізації можна виділити фінансові ризики:

1. Бізнес з додатковою премією за фінансовий ризик контрагента позову. Якщо ризик запланованої фінансової операції перевищує очікуваний дохід, необхідно забезпечити отримання додаткового доходу від цієї операції.

2. Отримання гарантій клієнтів. Такі гарантії можуть бути надані у формі

поручительств, гарантійних листів від третіх сторін, страхових полісів клієнтів на користь підприємства.

3. Скорочення переліку форс-мажорних обставин у договорах, що укладаються із замовниками. У багатьох випадках це не дозволяє партнерам підприємства уникнути фінансової відповідальності за невиконання договірних зобов'язань.

4. Відшкодування можливих збитків за ризики, що впливають із неустойки. Сума штрафу має повністю компенсувати фінансові втрати підприємства через недоотриманий кошторисний дохід, інфляцію, знецінення грошей з часом тощо.

Таким чином, ми запропонували основні внутрішні механізми нейтралізації фінансових ризиків, які можуть бути доповнені з урахуванням специфіки діяльності підприємства. До страхування відносяться найбільш складні та небезпечні ризики, які неможливо нейтралізувати внутрішніми механізмами.

Страхування фінансових ризиків - це захист майнових інтересів підприємства при настанні страхового випадку страховими підприємствами - страховими підприємствами - шляхом отримання від страхувальників страхових внесків за рахунок сформованих ними коштів.

Плани страхування фінансових ризиків підприємства визначаються кількома принципами:

1. Страхування ризиків. Це пояснюється тим, що ринок продуктів страхування фінансових ризиків обмежений, незважаючи на відсутність законодавчих обмежень. Нерозвиненість страхових продуктів з точки зору страхування фінансових ризиків пов'язана з непередбачуваністю ймовірності настання фінансових ризиків за окремою страховою подією.

2. Обов'язкове страхування фінансових ризиків. Законодавство вимагає страхування певних фінансових ризиків.

3. Підприємств має страховий інтерес. Ми розрізняємо повний і частковий страховий інтерес. Повний страховий інтерес пов'язаний з відшкодуванням

страховій підприємства всіх фінансових збитків, понесених у разі настання страхового випадку. Частковий страховий інтерес підприємства прив'язаний до відшкодування певної частини фінансового збитку.

4. Неможливість повністю відшкодувати фінансові втрати, що виникли внаслідок ризику, за рахунок власних коштів. Враховуючи цю умову, підприємств повинна забезпечити страхування всіх застрахованих катастрофічних ризиків, що виникають внаслідок її діяльності.

5. Висока ймовірність виникнення фінансового ризику. Цей принцип пов'язаний з необхідністю страхового покриття прийнятних і критичних ризиків, якщо їх неможливо нейтралізувати. забезпечується внутрішніми механізмами.

6. Непередбачуваність і неконтрольованість ризику всередині підприємства. Це означає, що необхідно страхувати ті ризики, ймовірність настання, а також втрати яких важко передбачити.

7. Прийнятний ризик витрат на страховий захист. Якщо ціна страхового покриття не відповідає рівню фінансового ризику або можливостям підприємства, від нього слід відмовитися та посилити відповідні заходи щодо зниження ризику з урахуванням внутрішніх механізмів.

Кожна підприємств, що займається управлінням фінансовими ризиками, повинна вміти вибрати спосіб їх нейтралізації, який знижує рівень фінансових ризиків з мінімальними втратами.

ВИСНОВКИ

На основі вищенаведених досліджень можна зробити кілька висновків і пропозицій.

1. Фінансовий ризик це ймовірність несприятливих фінансових наслідків у вигляді втрати доходу або капіталу в ситуаціях, коли умови здійснення фінансової діяльності є невизначеними. Важливу роль у зниженні фінансових ризиків промислової підприємства відіграє класифікація фінансових ризиків.

2. Для забезпечення управління фінансовими ризиками підприємства існують такі системи: інформаційна система зниження фінансових ризиків підприємства, система аналізу ризиків фінансової діяльності підприємства, система планування ризиків фінансової діяльності підприємства, система управління ризиками фінансової діяльності підприємства.

3. Найбільш поширеним методом оцінки фінансового ризику в підприємства є визначення ризику банкрутства. Традиційні методи діагностики фінансового стану в системі антикризового управління базуються на досить великій кількості показників, які впливають із структури активів і пасивів балансу організації. У цьому випадку пропонуються майже однакові квоти та їх звичайні обмеження. Також для аналізу можливого банкрутства проводиться комплексна оцінка за методом, який полягає в класифікації підприємств за рівнем ризику на основі фактичного рівня показників фінансової стійкості та оцінки, вираженої в балах за кожним показником (інтегральний метод). Створення конкурентного середовища змушує використовувати найсучасніші методи оцінки можливого банкрутства внаслідок переходу вітчизняної економіки до ринкових відносин.

4. Протягом аналізованого періоду спостерігалася позитивна динаміка основних показників господарської діяльності ТОВ «***». Результати аналізу структури та динаміки пасивів ТОВ «***» показують, що підприємство має високий рівень власного капіталу.

5. Фінансові ризики можна визначити шляхом розрахунку таких

фінансових показників: платоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості. Ці показники визначаються на підставі даних балансу підприємства. Аналіз фінансових показників показує, що ТОВ«***» є фінансово стабільною та незалежною компанією. Крім того, тенденції показників фінансової стійкості є переважно позитивними та пов'язані зі збільшенням капіталу підприємства, а саме зі значним зростанням нерозподіленого прибутку. Водночас слід зазначити, що аналізоване підприємство є неплатоспроможним, оскільки всі показники ліквідності за 2022-2024 роки є нижчими за норму, що є насамперед результатом низького рівня дебіторської заборгованості та грошових потоків підприємства. Загалом показники ділової активності, надані ТОВ «***», свідчать про незначне зниження ефективності підприємства за період 2022-2024 рр. Проте слід зазначити, що до кінця 2024 року погашення заборгованості та претензій прискорилося. У 2022-2024 рр. зросли показники рентабельності, що свідчить про зниження витрат і збільшення прибутку підприємства. Також слід відзначити високу прибутковість діяльності ТОВ«***».

6. Система діагностики фінансових ризиків ТОВ «***» та виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства за підсумками минулого року здійснюється експертом економічного відділу. За результатами аналізу головний економіст створює комплекс зниження фінансових ризиків на наступний рік. Контроль управління фінансовими ризиками здійснює директор ТОВ «***». Проте основним недоліком системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***» є відсутність постійного моніторингу фінансового стану підприємства протягом року. Відповідно до чинного російського законодавства підставою для визнання структури балансу незадовільною є виконання однієї з наступних умов: на кінець звітного періоду $K_{тл} < 2$; на кінець звітного періоду $K_{осс} < 0,1$. За даною методологією структуру балансу ТОВ «***» можна визнати задовільною. Розрахунки показали, що ТОВ «***» не має реальних шансів відновити свою платоспроможність найближчим часом, а також зберегти її протягом трьох місяців протягом усього аналізованого періоду. Проте в період 2022-2024 рр. ТОВ «***» було віднесено до категорії платоспроможних за

критерієм банкрутства (неспроможності) автора, а ймовірність банкрутства є незначною через: значення Z-індикатора п'ятифакторної моделі Е. Альтмана, який має дуже низьку банкрутство $Z_{\text{a0}} \geq b$. рейтинговий номер моделі оцінки ймовірності банкрутства ПРОБ Т.В. Краміна та Д.В. Манушина дуже низька, що свідчить про відсутність ймовірності банкрутства. Різниця між результатами діагностики банкрутства в моделях стану та активів пов'язана з тим, що методологія розрахунку моделей активів базується насамперед на показниках прибутковості, які мають високий рівень та позитивну динаміку в ТОВ «***».

7. З метою вдосконалення системи управління фінансовими ризиками ТОВ «***» необхідно запровадити системи наглядової звітності. Система контрольної звітності включає форми та звіти, що відображають структуру короткострокових активів підприємства, які дають можливість більш детально розглянути кожен складову короткострокових активів: звіт про структуру активів, реєстр дебіторської заборгованості, звіт про інвентаризацію. Для підвищення ефективності використання ліквідних активів ТОВ «***» необхідно:

- на етапі створення промислових запасів: встановлення економічно обґрунтованих нормативів запасів; звернення до постачальників сировини, матеріалів, напівфабрикатів, комплектуючих тощо. до споживачів; широке використання прямих довгострокових зв'язків; розширення системи складської логістики та комплексної механізації та автоматизації вантажно-розвантажувальних робіт на складах;

- у фазі роботи: прискорення науково-технічного прогресу (впровадження прогресивної техніки і технологій, особливо безвідходних і маловідходних); розвиток стандартизації, уніфікації, типізації; удосконалення форм організації виробництва шляхом використання більш дешевих будівельних матеріалів; удосконалення системи економічного стимулювання економного використання сировини та паливно-енергетичних ресурсів; збільшення частки продукції, робіт, послуг з підвищеним попитом;

- у фазі обігу: наближення споживачів продукції, деталей, послуг до їх виробників; вдосконалення системи оплати праці; збільшення обсягу реалізації

продукції за рахунок виконання замовлень по прямих зв'язках, за рахунок дострокового випуску продукції, виконання робіт і послуг, виготовлення продукції та виконання робіт і послуг із складованих матеріалів.

Реалізація ефективної політики управління поточними активами призведе до:

- усунення періодичних збоїв у роботі підприємства через відсутність резервів грошових коштів;
- скорочення непотрібних витрат на фінансування за рахунок тимчасово вільних, неактивних оборотних коштів і надлишкових резервів готівки;
- визначення оптимального рівня запасів грошових коштів призводить до максимізації прибутку підприємства.

Запропоновані заходи дозволять скоротити час оборотності оборотних коштів на 19 днів. Приріст обсягу виробництва за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів ТОВ «***» досягає 12676 тис. грн.

8. Для зниження фінансових ризиків в ТОВ «***» необхідно прийняти ефективну кредитну політику підприємства, а саме:

- проведення дисконтної політики;
- класифікувати клієнтів;
- збільшення кола потенційних клієнтів;
- система штрафів за прострочені вимоги.

В результаті цих дій сума дебіторської заборгованості ТОВ «***» зменшиться на 15% і досягне 8100 тис. грн. На поповнення фондів спрямована сума погашених вимог (1429 тис. грн.), Сума коштів становить 9814 тис. грн. При цьому зростає показник абсолютної ліквідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.
2. Балдинюк В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗНИЖЕННЯ. *Економіка та суспільство*. 2023. №57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
3. Бойко І.М. Оцінка ризиків фінансової стійкості в державному управлінні: аналітичні інструменти і сфери застосування. *ECONOMICS: time realities*. №3(79), 2025. С.39-48
4. Бланк І.А. Управління фінансовими ризиками. Київ: Ніка-Центр, 2005. 600 с.
5. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 Менеджмент. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. 63 с. URL: <http://surl.li/ijjuvu>
6. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Вид. 2-ге. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 336 с.
7. Воробйова, С.І. Ризики, що впливають на функціонування комерційних підприємств під час військового стану в Україні, та сценарії їх мінімізації. *Економічний простір*. №180. 2022. С. 98-104. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/180-15>
8. Жигалкевич Ж.М., Кам'янська О.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
9. Житар М. О.Ю., Ананьєва Ю.В. Методологічна система формування стратегій управління фінансовими ризиками в умовах глобалізації економіки. *Бізнес інформ*. №1. 2025. С. 229-240. ISSN 2222-4459

- 10.Євтушенко В.Г., Березюк Є.В. Особливості фінансового ризику та сучасні методи його мінімізації. *Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві*: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, 20 березня 2020 року. Велико- Тирново, Болгарія: ACCESS PRESS, 2020. С. 21-25.
- 11.Кібік О., Слободянюк О., Кузнецова Л. Ризик-менеджмент : навч.-метод. посібник / Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2024. 84 с. URL : <https://doi.org/10.32837/11300.27828>
- 12.Косова Т.Д. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2019. 440 с.
- 13.Кравченко М.О., Бояринова К.О., Копішинська К.О. Управління ризиками: навчальний наочний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент». Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/43528>
- 14.Кулаковська Т.А., Петкова Д.Ф. Оцінка впливу та управління фінансовими ризиками на підприємствах харчової галузі. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Том 9. № 1. С. 414 – 418.
- 15.Кущик А.П. Управління ризиками : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя: ЗНУ. 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/19178> (дата звернення 05.09.2025)
- 16.Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с. URL: <http://surl.li/fphulf>
- 17.Макарчук І., Федулова І. (2023). Управління ризик-апетитом у прийнятті рішень. *Scientia·fructuosa*. № 147(1). С. 42-54. [https://doi.org/10.31617/1.2023\(147\)04](https://doi.org/10.31617/1.2023(147)04)

- 18.Пазинич В.І., Шулежко А.В. Фінансовий менеджмент: підруч. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 408 с.
- 19.Пасінович і.і., Гутак В.М., Перетятко Л.А. Нестабільність середовища функціонування як фактор фінансових ризиків для підприємства. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. № 2 (12), 2024. С.77-86
- 20.Пашали, Є. О. Порівняльна характеристика наукових підходів до визначення та типологізації фінансових ризиків. *ЕКОНОМІКА: реалії часу = ECONOMICS: time realities*. Одеса, 2024. № 3 (73). С. 113-120.
- 21.Поліщук Н. В., Щербата А. В. Концептуальні підходи щодо мінімізації фінансових ризиків та запобігання банкрутству підприємств. *БізнесІнформ*. № 3. 2025. С.290-297
- 22.Рязанова, Н.О. Формування системи управління ризиками на промислових підприємствах. *Академічний огляд*, №1 (56). 2022. С. 63-71. DOI: <https://doi.org/10.32342/2074-5354-2022-1-56-7>
- 23.Синиця С., Фурса Т. Управління фінансовими ризиками на підприємстві в умовах дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища. . *Наукові інновації та передові технології*. № 1(41).2025. С.280-287
- 24.Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 348 с. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad3cf033-6858-4e2f-b001-85f9b3dc0d8f/content>
- 25.Томашук І., Томашук І. Упрвління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. *Економіка та суспільство*. №39. 2022. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>
- 26.Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. М. І. Крупки. Львів : ЛНУ

імені Івана Франка, 2019. 440 с

27. Шира, Т. . Б., & Лукашук, В. . А. (2025). Ризик-менеджмент в системі безпекового розвитку промислових підприємств. *Актуальні питання економічних наук*, (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.15125795>
28. Чумаченко О. Нескородько О. Вдосконалення системи управління ризиками як спосіб підвищення фінансової стійкості підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*, №1(77). 2025. С. 89–95. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-89-95>
29. Юрчишена Л.В. і Юрчишен Д.В. Концепція управління та ризик-менеджмент для прогнозування фінансових результатів підприємства. *Економіка і організація управління*. (Вер 2024), 2024. С. 143-154. DOI:<https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.2.13>.